Bos. V.V.9.

WEEKBLAD

voor Israëlietische Huisgezinnen

Verschijnt elken Vrijdag
voor Rotterdam per 3 maanden
60 cents
Voor de overige gemeenten van het Rijk franco per post 70 cts, per 3 maanden; voor het Buitenland per jaar f 4.— Afzonderlijke nummers 5 cts.

Zestigste Jaargang
No. 6
Uitgevers GEBR. HAAGENS, Rotterdam
Bureau: Keizerstraat 27
Telefoon 56401 Postgiro 6916

Vrijdag 8 Februari 1929
כ״ח שבט תרפ״ט

ADVERTENTIËN
30 cents. per regel. — Reclames dubbel tarief
Groote letters naar plaatsruimte, Voor 13 achtereenvolgende plaatsingen worden slechts 10 in rekening gebracht
Bij abonnement belangrijke korting

Dit nummer bestaat uit DRIE bladen

Eerste Blad

Rechtsvoorschrift en Sabbath-idee.

(Uit leer en leven משפטים **(פ'**

Een ongewoon begin

Op ongewone wijze begint de afdeeling dezer week. Zoowel de stijl als de inhoud der eerste verzen vragen dringend verklaring.

Reeds de naam der Sidro zegt, waaraan zij is gewijd: משפטים *rechtsvoorschriften* bevat zij, tal van bepalingen, van den meest verschillenden aard, uit het burgerlijk recht en het strafrecht.

Wij missen hier een bekende uitdrukking, die wij op vele plaatsen in de Touro aan het hoofd van een wet of een wettengroep zien staan, nl. ויִדבר ה' אל משה לאמר, *de Eeuwige sprak tot Mozes als volgt*, waarna wij dan meestal nog lezen: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, *spreek tot de kinderen Israëls en gij zult tot hen zeggen.*

Onze Wijzen hebben bij het eerste woord onzer afdeeling een opmerking gemaakt, die verband schijnt te houden met het schijnbaar ontbreken van dezen aanhef. Dat woord luidt nl. ואלה *en dit zijn* (המשפטים אשר תשים לפניהם, *de rechtsvoorschriften, die gij hun zult voorleggen*). Dit *en* verbindt onze afdeeling met de voorafgaande, ואלה מוסיף על הראשונים en zegt ons, dat evenals de geboden die gegeven werden bij de grootsche door geheel het volk aanschouwde openbaring, van Sienai stammen, ook deze, welke wij thans zullen lezen, van Sienaïetischen oorsprong zijn, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני.

Nu, dan is inderdaad de elders voorkomende inleiding: „de Eeuwige sprak tot Mozes als volgt" overbodig. Het doel der openbaring op Sienai was immers volstrekt niet, het stempel der Goddelijkheid *alleen* op de toen verkondigde *tien geboden* te drukken. Die tien geboden mogen het fundament van de wetgeving der Touro zijn, haar totale wetgeving vormen zij natuurlijk niet. Het ontzaglijk gebeuren aan den Sienai had een motief, dat duidelijk genoemd wordt in het Godswoord aan Mozes: בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, *opdat het volk hoore als Ik met u spreek en zij ook in u eeuwig zullen gelooven.* Aan den Sienai werd Mozes voor het geheele volk en voor alle tijden als de overbrenger van Gods Leer gelegitimeerd. De hier genoemde rechtsvoorschriften vormden het onmiddellijk vervolg op de openlijk geproclameerde Sienai-wet. Het „God sprak tot Mozes" kon hier dus gevoegelijk achterwege blijven. Ja, ook wanneer hier onmiddellijk met het eerste rechtsvoorschrift: „wanneer gij een Hebreeuwschen slaaf koopt" ware begonnen, zouden wij de aansluiting onmiddellijk hebben gevoeld, zoodat zelfs de vraag rijst, waartoe nog deze aanhef „en dit zijn de rechtsvoorschriften, die gij hun zult voorleggen", noodig was.

De „rechtsvoorschriften" beginnen met een zeer speciaal geval en niet, zooals wij wellicht verwacht hadden, met fundamenteele principes, met algemeene normen. כי תקנה עבד עברי וכו׳. „wanneer gij een Hebreeuwschen slaaf koopt zal hij zes jaren dienen en in het zevende jaar zal hij vrij uitgaan, om niet". Uit de toelichting der mondelinge Leer blijkt, dat wij hier een wet voor ons hebben, die op een gecompliceerd geval betrekking heeft. De „slaaf" (eigenlijk kent de Hebreeuwsche taal dit begrip niet: עבד beteekent eenvoudig *dienaar!*) van wien hier gesproken wordt, is een door de rechtbank veroordeelde, iemand die gestolen had en het ontvreemde plus de boete niet kon vergoeden en daarom van gerechtswege tijdelijk wordt verkocht, opdat uit de opbrengst den bestolene kon worden teruggegeven wat hem ontnomen was. Wij moeten dus vele andere bepalingen kennen, om dit voorschrift te kunnen begrijpen. Rabbiner Hirsch zet uiteen, dat hierin het bewijs ligt voor de mondelinge Leer, die tegelijk met de schriftelijke werd gegeven. Toch is de vraag gewettigd, waarom juist dit voorschrift aan het begin der „misjpoliem" staat.

Menschelijk en Goddelijk recht

Het door de menschen geformuleerd en toegepast recht vloeit uit meerdere bronnen, waarvan wel de voornaamste zijn: de gewoonte en de rede. De *gewoonte* alleen, het feit dat reeds lang en door velen onder bepaalde omstandigheden zoo en niet anders wordt gehandeld, is natuurlijk niet voldoende om het recht te *scheppen*. Ook tal van verkeerdheden vinden hun oorsprong in de gewoonte, waarbij dan nog komen wederzijdsche invloed, de nabootsingsdrang der menschen enz. enz. Wordt de gewoonte als bron van het recht aanvaard, dan geschiedt dit, omdat men haar ontsproten acht aan een algemeen rechtsbewustzijn. Men moet onbewust hebben geredeneerd of wel in de stem van het geweten de aanwijzing hebben gevonden, dat zoo dient te worden gehandeld. De *rede* kan achteraf dit gewoonterecht controleeren, verklaren, corrigeeren, aanvullen en verder ontwikkelen. Zij kan ook, uitgaande van logische en zedelijke waarheden, nieuw recht vormen. Dit alles geschiedt op het terrein van de wijsbegeerte van het recht.

Zoo ontstaat het menschelijk recht. Het recht der Touro is van hooger oorsprong, vloeit voort uit Gods Wil. Wel bevat de Touro rechtsbeginselen, die ook in menschelijke wetten zijn belichaamd, maar dit behoeft ons niet te verwonderen: ook het menschelijk verstand immers is, evenals het geweten, een gave Gods en als zij zich niet op dwaalwegen begeven, kunnen zij elementen der waarheid vinden. Nimmer echter zullen in het menschelijk recht beginselen worden toegepast, die God niet door het menschelijk verstand, maar op bizondere wijze, in Zijn Leer, heeft geopenbaard.

Dienstbaarheid en Sabbat-idee

Bezien wij nu eens uit dit oogpunt het eerste rechtsvoorschrift uit onze afdeeling.

„Wanneer gij een Hebreeuwschen slaaf koopt zal hij zes jaren dienen en in het zevende jaar zal hij vrij uitgaan, om niet."

Het zijn uit de Touro bekende cijfers, die hier worden genoemd. Men denkt daarbij onmiddellijk aan de zes dagen, waarin God de wereld heeft geschapen en aan den zevenden, waarop Hij met het scheppingswerk ophield en dien Hij zegende en heiligde. Wanneer wij den Sabbath vieren, dan erkennen wij Hem als den Schepper, als den Eigenaar en Bestuurder van al het bestaande, aan Wien wij ondergeschikt zijn, Wiens Wil wij hebben te volbrengen. De Sabbath leert ons, dat God Opperheerscher is en ons slechts een beperkte heerschappij over het geschapene is verleend.

Dit nu dienen wij in de eerste plaats te beseffen, waar wij die heerschappij over levende schepselen uitoefenen. Geen wonder, dat ons geboden is, ook hun, die in onzen dienst arbeiden, met inbegrip zelfs van dieren, die Sabbath-rust te gunnen.

Wij zien de Touro echter nog verder gaan. Het geheele instituut der „dienstbaarheid" (het woord „slavernij" zou hier waarlijk een verkeerde voorstelling scheppen!) moet door de Sabbath-gedachte worden gewijd en zoo beschermd tegen ontaarding. Daarom mag de Joodsche „slaaf" in den regel slechts zes jaren dienen en moet hij in het zevende jaar vrij uitgaan, om niet. Heersch- en baatzucht worden hier verdreven door de Sabbath-idee. Gods-dienst en menschen-liefde ontmoeten hier elkaar, gaan hier in elkaar op.

Zou ooit menschelijke rede deze Sabbath-idee aan de arbeidsregeling hebben verbonden? Neen, deze vereeniging is van Goddelijken oorsprong, als de Sabbath zelf.

Zulke „rechtsvoorschriften" zal de zelfstandige rede niet kunnen uitdenken. Daardoor wordt ons nu ook de meergenoemde aanhef duidelijk: „en dit zijn de rechtsvoorschriften, die gij hun zult voorleggen". Hun Goddelijke oorsprong, hun met Goddelijke ideeën verbonden karakter brengt mee, dat zij den rechters (want, zooals Ramban opmerkt en bewijst, op hen slaat לפניהם) worden *voorgezet*, als iets wat hun uitsluitend van buitenaf geboden wordt. Het is wel merkwaardig, dat vroeger reeds in de Touro voorkomt: שם שם לו חק ומשפט, *daar legde Hij hem wet en recht op.* Wij zien hier vóór משפט sprake van חק hetgeen de benaming is voor een wet, die voor het menschelijk verstand onbegrijpelijk kan zijn. Misschien duidt חק op dát element in משפט, hetwelk door de rede alleen niet gevonden zou zijn.

Men denke echter niet, dat dit „voorleggen" een aanvaarden-zonder-begrijpen ten gevolge zou moeten hebben. Integendeel wordt uit deze uitdrukking (die verder alleen voorkomt bij het opdienen van spijzen) afgeleid, dat de wetsvoorschriften zóó duidelijk moesten worden gemaakt, dat zij door het verstand konden worden opgenomen als welbereid geestelijk voedsel.

Voor onzen tijd.

Recht en Sabbath-gedachte moeten ook nu samen gaan. Den „Hebreeuwschen dienaar" van heden mag niet geweigerd worden, zijn Sabbath te vieren, maar deze „concessie" mag niet geschieden ten koste van het recht. Men mag niet den Joodschen werknemer in eenig opzicht onrechtmatig behandelen, omdat men zoo genadig is, hem den vrijen Sabbath toe te staan. Wie zijn Sabbath-vierend personeel uitbuit door het een hongersalaris uit te keeren, misbruik makend van het feit, dat betrekkingen met vrijen Sabbath zeldzaam zijn, hij gehoorzaamt de Touro waar zij in Jisrou, maar schendt haar waar zij in Mispotiem spreekt. Wat van ons wordt verlangd, is de vervulling van de geheele Leer des Eeuwigen, de תורת ה' תמימה.

BERICHTEN.

ROTTERDAM, 7 Februari 1929

Installatie van den heer M Melamed als Leeraar bij het Israel. Begraafgenootschap te Rotterdam.

In een vergadering van het bestuur van het Israël. Begraafgenootschap op Donderdag 31 Januari jl. werd de nieuw-benoemde leeraar, de heer M. Melamed, als zoodanig geïnstalleerd.

De voorzitter, de heer S. Hijman Mzn., richtte zich daarbij in een toespraak tot den heer Melamed, waarin spr. wees op de gewichtige taak, die de heer Melamed op zich heeft genomen en waarbij hij geroepen is den heer Vleeschhouwer op te volgen in een functie, die deze gedurende ruim 21 jaren met voorbeeldigen ijver en groote waardigheid heeft vervuld. De functie van leeraar bij het Genootschap is inderdaad een zeer hoogstaande functie; de leeraar is de man, die het Genootschap op godsdienstig gebied vertegenwoordigt en het doel spr. genoegen, dat de heer Melamed in de betreffende vergadering van het bestuur met assumabelen met algemeene stemmen werd benoemd, overtuigd als men was, in hem een voortreffelijk leeraar te hebben gevonden, omtrent wien ook de Opperrabbijn a.i. een zeer vleiend getuigenis heeft afgelegd. Spr. verklaart den heer Melamed als leeraar bij het Begraafgenootschap geïnstalleerd en spreekt de hoop uit ,dat hij vele jaren met vollen ijver tot eigen voldoening en tot heil van het Genootschap zijn functie zal kunnen vervullen.

De heer Melamed betuigt zijn dank aan bestuur en assumabelen voor de eer, hem te beurt gevallen, om als opvolger van een eminent voorganger als de heer Vleeschhouwer te zijn aangewezen en mede voor de vriendelijke en sympathieke woorden, waarmede de Voorzitter hem in deze bijeenkomst heeft begroet. Spr. heeft na zijn eerste relaties met het bestuur en den directeur omtrent het vervullen van het leeraarsambt ernstig overdacht het groote gewicht van de taak, die hij op zich zoude nemen en zich daarover beraden met vooraanstaande personen in den lande, in de eerste plaats met zijn vriend en leeraar, Opperrabbijn Hirsch, thans de interimaire Opperrabbijn van dit ressort. Het ambt, dat spr. thans staat te bekleeden, is een heilig en verheven ambt en spr. schetst in het kort de wijze, waarop hij zich de vervulling van dit ambt voorstelt, zulks aan de hand van de door Jithro gesproken woorden: והודעת להם את הדרך יכבו בה ואת המעשה אשר יעשון. Het Genootschap bevordert het thora-leeren en beoefent naar deszelfs devies נמילות חסדים, hooger staande dan צדקה, omdat het eerste zich ook uitstrekt tot de dooden. Zijn opvatting van de taak betreffende het thora-leeren zal zijn een zoodanige, dat hij zijn gehoor zal trachten te brengen tot de praktijk van het onvervalschte Jodendom en voor wat betreft dat deel zijner taak, dat betrekking heeft op de נמילות חסדים zal hij trachten te overtuigen, dat ons begraven en in het algemeen onze behandeling der dooden een pieuse taak is; zal hij door voorgaan en optreden medewerken om in dat opzicht den naam van het Begraafgenootschap hoog te houden en tot verhoogde waardeering van hetgeen het bestuur in het belang van het Genootschap en Jodendom verricht. Spr. hoopt vele jaren met bestuur en directeur samen te werken, om bij te dragen tot versterking van het godsdienstig bewustzijn in onze קהלה, waar nog in ruimen kring eerbied voor de traditie bestaat.

Nadat ook de directeur den heer Melamed heeft toegesproken met zijn beste wenschen voor een jarenlange samenwerking in goede verstandhouding en na enkele besprekingen met den nieuw-opgetreden leeraar betreffende interne aangelegenheden wordt deze bijeenkomst gesloten.

Sabbatmiddag jl. hield de heer Melamed zijn eerste voordracht voor het Genootschap. Uitgaande van de woorden „zend Uw licht en Uw waarheid" enz. (Ps. 43:3) bidt spr. den Almachtige om steun teneinde zijn heilig ambt van leeraar van het Genootschap tot verheffing des Jodendoms te kunnen vervullen; gedenkt vervolgens zijn jeugd in het ouderlijk huis, waar de Touroh basis was voor de opvoeding en de sabbat aan Tourohstudie gewijd werd. „Ik hef mijn oogen op naar de bergen". Waar de Wijzen uit de Midrasjhet woord *„hooriem", bergen,* interpreteeren met *„houriem", leeraren,* wil spr. óók een herinneringswoord wijden aan *zijn* leeraren. Velen van die eerbiedwaardige figuren hebben reeds het aardsche leven verlaten; להבדיל בין חיים למתים moet hij *één* vermelden nl. den geëerbiedigden persoon van den tegenwoordigen Opperrabbijn, in wien hij in den aanvangstijd van zijn ambtelijke loopbaan niet alleen een *leeraar,* maar ook een *warm vriend* mocht vinden en in wiens vriendschap hij zich tot op dezen dag mag verheugen. Den aanwezigen, die hem heden met hun tegenwoordigheid vereeren, roept spr. den oud-Joodschen groet ברוכים אתם toe. Komende tot zijn eigenlijk onderwerp „Sjabbos" worden de woorden זכור את יום השבת לקדשו tot uitgangspunt gekozen. Aan de hand van tal van verklaringen ontleend aan de oude deroesjbronnen als גמרא, מכילתא, כי יקר, בחיי legt spr. er den nadruk op, dat de sabbat niet een dag is, die *uitsluitend* tot doel heeft lichamelijke rust te verschaffen, maar dat hij bestemd is om den *geest* rust te schenken en te onttrekken aan het dagelijksch leven, dat voornamelijk beheerscht wordt door het materialisme. Dit valt alleen te bereiken, indien onder de sabbatviering verstaan wordt, wijding aan God en Zijn Leer door *bezoek, tijdig* bezoek aan bedehuizen en chebroth. Daardoor alleen wordt een sabbatsfeer geschapen, waarvan de indrukken meegedragen naar de zes werkdagen, ons kunnen verheffen en adelen tot ware Jehoediem.

Kerkeraad.

Zondag jl. heeft de stemming plaats gehad voor de verkiezing van een lid van den Kerkeraad der Ned. Isr. Gemeente alhier. Van de candidaten had de heer R. Cohn, die tegen zijn nadrukkelijken wensch candidaat gesteld was, verklaard, een event. benoeming niet te zullen aanvaarden. De belangstelling, bij deze verkiezing aan den dag gelegd, was dan ook uiterst gering. Er werden slechts 111 stemmen uitgebracht, aantal geldige stemmen 105. Gekozen werd de heer I. S. Cohen van Meekren met 85 stemmen; de heer R. Cohn vereenigde 20 stemmen op zich.

Joodsche Vrouwenraad.

Gelijk wij vroeger hadden aangekondigd, heeft het maandblad der Joodsche Vrouwenraden te Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage en Arnhem een belangrijke reorganisatie ondergaan. Het maandblad Ha'ischa (de Vrouw) wordt thans door één redactie bewerkt, wat aan de eenheid van vorm en inhoud slechts bevorderlijk kan zijn, zooals in het eerste nummer van Ha 'Ischa door mevr. A. Schwimmer-Vigeveno namens de redactie wordt opgemerkt. „Eenheid, zoo lezen wij daar ook, een-

AGENDA

Voor vergaderingen, lezingen, cursussen, bijeenkomsten enz. Kosteloos beschikbaar voor iedere Joodsche vereeniging.

Mizrachie — Zondagavond a.s. 8 uur, spreekt rabbijn de Vries (Haarlem) in Suisse Beursplein (men zie de advertentie in dit no.)

LEW JOM. — Zondagavond 8 uur bijeenkomst in Park-Hotel (Westersingel 70). Sprekər: Opperrabbijn Hirsch. Daarna gevarieerd programma.

De Joodsche Jeugdkring. — Zaterdag a.s. te 8 uur Debatavond, Saftleverstraat 40.

heid, dat machtige postulaat van het Jodendom, zij onze leuze en al wat wij doen, slechts consequentie van ons solidariteitsbesef en eenheidsgevoel. Daarom ook willen wij niet tot een bepaalde categorie van vrouwen met éénzelfde gezindheid spreken, maar tot alle Joodsche vrouwen, tot orthodoxen en liberalen, tot Zionisten en Agoedisten en ook tot de velen, die geen richting hebben."

Onder de rubriek „De Joodsche Vrouw en haar Huis" treffen wij een bijdrage van mej. Carolina Eitje, getiteld „De Sabbath", een bijdrage die hier een plaats moge vinden:

De Sabbath, dit kostbare bezit van ons volk, wordt tegenwoordig door millioenen Joden als een lastige buitensporigheid ter zijde gesteld. Hij past niet in onze moderne samenleving! De strijd om het bestaan is zwaar en fel, willen we er niet in ten onder gaan, dan kunnen we ons niet veroorloven om iedere week weer één dag de wapens neer te leggen en ons terug te trekken uit het gevecht om bezit en rijkdom, dat sommigen zelfs identificeeren met het leven zelf.

Maar er zijn ook in ons volk velen, die niet meedoen aan deze koortsachtige jacht naar materieele goederen, die weten, dat „men van brood alleen niet kan leven". En toch is ook voor hen de Joodsche Sabbath een verouderde instelling; zij kunnen hem niet meer aanvaarden, omdat hun verstand en gevoel opkomen tegen de streng voorgeschreven vormen der Sabbathviering. Als deze Joden willen rusten, wenschen zij dit te doen op hun wijze en slechts datgene te verrichten of na te laten, wat strookt met hun persoonlijke opvatting van werk en rust.

Inderdaad is de Sabbath een hinderpaal voor iedereen, die vooruit wil komen en dezen vooruitgang afmeet naar het bezit door hem verworven. Evenzeer is deze heilige dag een lastige beperking voor zulke Joden, die hun rust willen regelen naar eigen inzicht. Want de diepste waarde en beteekenis van den Joodschen rustdag is juist, dat hij doelbewust de doodende sleur van den strijd om het bestaan wil onderbreken en dat hij, om dit te bereiken, de wenschen van den enkeling aan banden legt. Ieder, die aan deze twee beginselen tracht te tornen, om daardoor de Sabbathviering weer wat aannemelijker te maken voor de groote massa, bereikt slechts, dat deze bij uitstek schoone dag wordt tot een leege, holle parodie, een slap nabootsel van den Zondag. Op zulk een gemoderniseerden Sabbath kan men weliswaar heerlijk genieten en luieren, gezellig uitgaan en handwerken, de zaken een beetje vergeten of als de nood dringt, ze ook een beetje beharligen, men kan op zulk een dag veel doen en veel nalaten, slechts één ding kan men niet: rusten, zooals het Jodendom deze rust heeft begrepen!

Want de Sabbathrust gaat vèr uit boven de plezierige tevredenheid, die genoegelijk genieten en prettig bezig-zijn den mensch verschaffen. Onzen Joodschen Sabbath moet men niet zien als de vriendelijke afsluiting der werkweek, maar als de gewilde, forsche onderbreking van ons dagelijksch bestaan, als een dag, waarop de Joodsche gemeenschap zich moet verheffen boven het peil der zes werkdagen. De geheele week zijn we slaven van de taak, die het leven op onze schouders heeft gelegd, loopen we trouw aan den leiband der maatschappij; zij en haar eischen staan altijd weer in het middelpunt van onze belangstelling. De doeleinden, die we nastreven, mogen edel of verachtelijk, nuttig of ijdel zijn, altijd is ons willen en werken gericht op de gemeenschap, op menschen. Maar de zevende dag verbreekt deze tyrannie, hij biedt ons de mogelijkheid om tenminste gedurende één etmaal de slavernij van ons af te werpen en als vrijwillige dienaren van het Hoogste, op dien dag niet voor menschen, maar voor God te leven. Men meene niet, dat dit slechts groote woorden zijn, dat er in de practijk niet veel van dit doel zal terecht komen. Het is inderdaad noch den mensch, noch de gemeenschap gegeven om zulk een ideaal ten volle te verwezenlijken, maar de methode der Joodsche Sabbathviering schenkt ons de middelen, om deze gedachte toch dicht te benaderen. Want onze geestelijke leiders, die wisten hoe moeilijk het is om het Hoogste daadwerkelijk te dienen, hoe zwak en inconsequent de enkeling handelt, als hij geen vaste vormen vindt, waaraan hij zich in zijn streven naar het hoogere kan vasthouden, hebben een systeem van Sabbathviering geschapen, dat ons vèr op den weg kan helpen. Mits we willen en begrijpen! Want wien de wil ontbreekt of wie het inzicht mist, zal altijd weer elke wet of bepaling, die deze materie regelt, op haar eigen waarde toetsen. Alsof het logisch ware om ieder steentje van dit machtige geheel op zichzelf te beschouwen en zoo een meesterlijk doordacht en uitermate doeltreffend stelsel in onsamenhangende détails te verbrokkelen. Het systeem der Sabbathviering is als een schoon mozaïek, bestaande uit vele kleine onderdeelen, die ieder onbelangrijk lijken, maar waarvan toch geen enkele gemist kan worden, wil het geheel niet geschonden zijn. Staart men zich dus niet blind op iedere kleine bepaling, maar ziet men dit stelsel als een groote éénheid, dan valt het ook niet moeilijk om de groote lijn en de leidende gedachte erin te onderkennen. Al deze wetten en voorschriften zijn in de allereerste plaats gericht

op afsluiting en onthouding. Zij dwingen ons, om op den Sabbath datgene buiten ons leven te stellen, waardoor we terug zouden kunnen vallen in de sleur van het gewone. Zij richten hooge muren op, die de moeite en zorg, het neerhalend geploeter en geestdoodend gebeuzel van het dagelijksch bestaan van ons verwijderd houden. Door dit systeem wordt iedere week weer een toovercirkel gevormd, waarin wij gedurende vier en twintig uur als vrije menschen kunnen vertoeven, waarin we even op adem kunnen komen, de wapens uit de hand mogen leggen en trachten ons zelf te zijn. Want in onze huizen en harten is met den Sabbath een groote rust en vrede binnen gekomen, een stilte, die ons de kracht geeft om den weg naar het Hoogste te betreden, om dien éénen dag tenminste, niet terwille van menschen te denken en te handelen, maar ter eere van God!

Dit is de hoogste waarde van de Sabbathwet; dezen schat veilig bewarend, schept zij tevens de mogelijkheid om zulk een climax van ons bestaan iedere week weer als een werkelijkheid te beleven. Nooit echter mag het inzicht en opvatting van den enkeling het karakter en de wijze der Sabbathheiliging bepalen. Want de Sabbathrust is niet gegeven aan iederen Jood afzonderlijk, maar aan Isr. ël als geheel. Waar de Sabbathrust allen omvat, hoog en laag, arm en rijk, heer en knecht; waar zij zich zelfs uitstrekt tot het dier, dat binnen onze huizen is, kan slechts door wetten, die voor allen gelijkelijk gelden en waaraan allen zich gezamenlijk onderwerpen, de groote gedachte en de innige schoonheid van dezen dag bewaard blijven. En zij, die den Sabbath aanvaardend, toch de methode der viering verwerpen, mogen zich verantwoord achten voor hun eigen geweten, maar tegenover hun volk beladen zij zich met een zware schuld. Immers terwille van persoonlijke wenschen hebben zij de geestelijke éénheid van Israël aangetast!

Veel offers vraagt de Sabbath, en onverbiddelijk is zijn eisch. Geld, materieel belang, persoonlijke opvattingen en wenschen, het heeft altles geen waarde tegenover de strenge gebondenheid der Sabbathheiliging. En toch, al eischend geeft de zevende dag het schoonste, wat den mensch geschonken kan worden: den heiligen innigen vrede en de rust, geboren uit de overwinning van den mensch op de wereld.

R. E. O. R

Het bestuur der vereen. R.E.O.R. heeft benoemd tot administratrice-propagandiste mevr. de wed. J. v. Zwanenbergh—Beek, Mesdagstraat 14, Amsterdam, tel. 28521, en tot inspecteur-propagandist den heer S. Ullmann, Pl. Muidergracht 27 te A'dam.

Het Apeldoornsche Bosch

Maandag 4 dezer heeft een zeer groot aantal verpleegden weder een genotvollen avond doorgebracht. Een clubje dames en heeren, gevormd uit het personeel der stichting (echter niet alleen verplegend) had nl. het plan opgevat voor de patiënten een z.g.n. cabaretavond te organiseeren. Het is in de volvoering van dat voornemen uitstekend geslaagd. Op een keurig, knus tooneeltje, gezellig belicht, opgericht in de zusterseelzaal, werd een rijk voorzien programma bestaande uit zang, declamatie, muziek en verschillende tableaux ten gehoore of ten aanschouwe gebracht. Een bekwaam conférencier (ook uit de executanten) bracht door contact te brengen tusschen publiek en optredenden al spoedig een aangename stemming in de zaal. Keurige costuumpjes en de aankleeding van het tooneel waren mede een bekoring voor het oog; 't was alles „af" (niet in het minst de correcte pianobegeleiding); na elk nummer klonk krachtig applaus. De aanwezigen hebben zich dan ook kostelijk geamuseerd. Het clubje is — gezien het succes — voornemens meermalen als cabarettisten op te treden.

Het bestuur der vereeniging Bigdei Jesjang te Apeldoorn, dat consumptie had aangeboden, was tevens uitgenoodigd.

Zeer zeker zullen allen die bij de opvoering tegenwoordig waren een aangename herinnering aan al het gebodene bewaren.

ADVERTENTIËN
Voor den inhoud dezer Advertentën is de Redactie niet verantwoordelijk.

VERLOOFD:
EMMY VAN DIJK
en
MAURITS VAN VLIET
Rotterdam, Pompenburgsingel 4.
Amsterdam, Amstel 312.
Receptie: Zondag 17 Febr. a.s. van 3-6 uur, Huize Martinot, Nieuwe Binnenweg 71A-75.

VERLOOFD:
ANNIE BOSMAN
en
BERNARD COHEN
Rotterdam, Jan Sonjéstraat 17 / Goudschestraat 23
7 Februari 1929.

ב"ה
VERLOOFD:
MARTHA MARCUS
en
Ir. J. KROPVELD
Frankfort a/d M., Gwinnerstr. 34
Rotterdam, Claes de Vrieselaan 70
ש"ק פ' משפטים
9 Februari 1929

Heden overleed tot onze diepe droefheid onze lieve Tante, Behuwd-, Oud- en Over-Oudtante
Mejuffrouw F. COHEN,
in den ouderdom van ruim 84 jaren.
Uit aller naam
FRIEDE KNURR
Nijmegen, 3 Februari 1929.
Eenige en algemeene kennisgeving

Tot onze diepe droefheid overleed na een langdurig, geduldig gedragen lijden onze lieve onvergeteiijke Zuster
CLARA
Famili- H. VAN DER HEIM
Rotterdam, Diergaardelaan 50A
1 Februari 1929
21 Sjewat 5689

Voor de vele hartelijke bewijzen van belangstelling en deelneming, tijdens de ziekte en het overlijden mijner innig geliefde Zuster
BETJE
betuig ik uitsluitend langs dezen weg mijn welgemeenden dank.
J. S. PAKKERD
Leerdam, 4 Februari 1929.

Voor de vele bewijzen van belangstelling, ondervonden bij onze **verloving**, betuigen wij uitsluitend langs dezen weg onzen hartelijken dank.
HANNY FRIESER
LEEN VAN LEEUWEN
Rotterdam, 4 Februari 1929.

Voor Uwe feesten
en partijen geen beter adres voor
WIJNEN, GEDISTILLEERD en TAFELWATEREN
dan
H. Wiegmann - Rotterdam
Kruisstraat 31a, Telefoon 52319

H. H. WINKELIERS
koopt Uwe
Transportrijwielen en Carriers
bij: **H. BUIJS**
Crooswijkscheweg 134, Koepelstr. 25
Contant extra korting, of in overleg met den kooper
Telefoon 54943

Dames- en Heeren-Kapsalon
R. GABRIËL
Korte Wijnstraat 4 (bij Posthoornsteeg)
Beukelsdijk 161
Permanent Wave f 15.—
Op vertoon 10 % Korting

Herinnering
aan de vergadering der
NED. MIZRACHIE, afd. Rotterdam
op Zondag 10 Febr. 8 uur n.m.
in Hotel „Suisse" Beursplein
Spreker: de Eerw. Heer
S. PH. DE VRIES, Rabbijn te Haarlem

M. H. Wijnbergen
Ammanstraat 8
Telefoon 52342
beveelt zich beleefd aan voor de levering van
alle soorten Busgroenten
Biscuits Doesburg vanaf 12 ct. per ons
Theebeschuitjes, Chocolade, Wijn, Advocaat, Jams, Boter en Kaas, Melk enz. enz.

RADICALE GENEZING
AANBEIEN
De hardnekkigste Aambeien kunt U genezen binnen enkele weken
De Salamander
Kipstraat 59, Rotterdam
Niet goed, geld terug

J. G. DENIS
LIJSTENFABRIKANT
KUNSTHANDEL
— Het betere genre lijsten en schilderijen
Rotterdam
1e Middellandstr 6, Tel 30491

PRIMA ANTHRACIET
Belg. 30/50 . . . . . f 2.40 per H.L.
» 20/30 . . . . . » 2.30 » »
Eierkolen 1ste soort . » 1.40 » »
Verder alles naar verhouding
ALBERS & ZONEN
PELGRIMSTRAAT 7 - TEL. 30714

P. MAATEN
Kruidenierswaren
Comestibles, Delicatessen
1ste Middellandstraat 39
Telefoon 32232

De firma KNAP geeft in haar nieuwe gebouw het verrassend bewijs ook voor het smaakvol en degelijk inrichten van huis- en slaapkamers vooraan te staan
DE ROTTERDAMMER
BEZOEKT ONZE TOONKAMERS!
SPECIALE AANBIEDING van prima, moderne meubelen tegen **zeer lage** prijzen
N.V. MOZES KNAP EN ZOON
NIEUWE HAVEN 31-33 GEVESTIGD SEDERT 1863 **ROTTERDAM**

'n Lichtstraal voor Betrekkingzoekenden
brengt ontegenzeggelijk de universeele betrekkinggids van „De Twaalf Provinciën"
Bevattende wekelijks pl.m.
vijfhonderd vacante betrekkingen
Omtrent alle vakken en bedrijven. Ook voor hooger personeel. Kosten per maand
vijf en vijftig cent
(Gemakshalve ook in postzegels toe te zenden) per 3 maanden f 1.25. Uitgave van
JAN VAN ZELST - UTRECHT
TOMAATSTRAAT 4

Uitenbroek's Sigarenmagazijnen
„DE MAGNEET"
Watergeusstraat 57 — Telefoons
Haspelsstraat 35 — 33309
van Lennepstraat 83 — 31958
Paradijslaan 75 — 4993
Gr Visscherijstraat 104 — 31341
Rosenveldstraat 19a
Vertrouwd adres voor alle Rookartikelen en prima Sigaren

KRALINGSCHE AUTO VERHUUR-INRICHTING
AVENUE CONCORDIA 99
SPECIAAL ADRES VOOR 1e KLAS
LUXE TROUW-AUTO'S
Billijk Tarief voor Visite Rijden
J. TIMMERS - TELEFOON 09948

GROOTE UITBOUW-LOTERIJ
van
„De Joodsche Invalide"
HOOFDPRIJS
FRAAI HEERENHUIS MET TUIN
Aan de WETERINGSCHANS 251 te AMSTERDAM
ter waarde van f 32.000.—
Meer dan 2500 KOSTBARE PRIJZEN!!!!! w. o.
Vijf Persoons Renault Automobiel Vivas IX
(Model 1929)
Luxe Vier Persoons Renault Automobiel
(Model 1929)
Bender-Piano. Motorfiets. Ameublementen
Radio-Installaties — Rijwielen
etc. etc. etc. etc.
Trekking in het openbaar ten overstaan van Notaris E. HEIMANS
(Goedgek. bij K. B. dd. 7 Aug. '28 No. 86. Aantal loten 80.000)
Koopt nog heden Uw loten à f 2.50
bij «DE JOODSCHE INVALIDE» Nw. ACHTERGRACHT 98 te Amsterdam
Postgiro 10260 & Gem. Giro 1026 V., en te ROTTERDAM bij het SECRETARIAAT WIJNHAVEN 80 Tel. 3581 & 3582 (na 6 uur 32542) Cassa's Fa. GERZON VROOM & DREESMANN, Binnenweg & Hoogstraat

Maison Verhoef (naast Apotheek Maas)
Nieuwe Binnenweg 185 — Telefoon 36216
Eerste klas Inrichting
WASSCHEN
KNIPPEN
ONDULEEREN
f 1.65

ALLE ROOKERS ZIJN GEEN KENNERS!
Wie van **prima Sigaren** wil genieten, probeere het eens met mijn **bekende 1e klas merken.** Speciale prijzen voor feesten en partijen. Adres van vertrouwen
Aanbevelend **Wed. H. J. NIJLAND**
GOUDSCHE RIJWEG 136 hoek Hugo de Grootstraat - TELEFOON 9894

GROOT WELDADIGHEIDS ELITE BAL-MASQUÉ
ten bate der verpleegden in de Psych. Inr. Maasoord
op ZONDAGAVOND 24 FEBRUARI a.s.
in de TIVOLI-BOVENZALEN, Coolsingel 53, Alhier
Fraaie Prijzen - Geen travesti
Kaarten, uitsluitend op naam, à Fl. 2.— verkrijgbaar bij alle leden van het Comité
Zuster KIEWIET—DE JONGE, Directr. Maasoord
Mevr. CARSCH, Proven.singel 28
» A. COHEN, Westzeedijk 28
» E. COHEN, Spoorsingel 53
Mevr. F. COHEN, Gr. Florisstraat 14
» HAMBURGER, Henegouwerpl 6
Mej. STOKVIS, Gr. Florisstraat 68
Mevr. WEISBARD, N. Binnenweg 326
» WOLFF, Schiebr. laan 8
Aan het W. B. THEATER, N. Binnenweg 326, en bij L. COHEN's IJZERHANDEL, Leuvehaven 43

Laat Uw Luxe Bedrijfs Auto Lakken in de
N.V. AUTOLAKKERIJ v/h. BOSHUIZEN & DE ROT
Moderne Spuitinstallatie voor celluloid lakken. Systeem DUCO
WILLEMSSTRAAT 18 - R'DAM - TELEF. 7141

BOUWBUREAU JAC VAN GELDEREN
ARCHITECT
ANTWERPEN
34 RUE RICHARD
TEL. 2674
TEEKENINGEN - BEGROOTINGEN
ONTWERPEN en AANBESTEDEN
VAN ALLE VOORKOMENDE
— BOUWWERKEN —
ROTTERDAM
SCHIEKADE 191
TEL. 53253

Tabak-, Sigaren- en Sigarettenmagazijn J. B. J. HAGE
Geïmporteerde Sigaretten
Henegouwerlaan 91 hoek Middellandstraat - Telefoon 31781
Rookt steeds SCHOTSCO 8-10-12 ct. geurig en heerlijk van smaak. VALKHOF 8-10-12 ct.

Firma J. C. v. AALEN
Oude Binnenweg 114a - Telefoon 12410
Opgericht 1880
Sedert 50 jaar een adres van **reputatie** voor
prima sigaren, tabak en sigaretten
Bezorging aan huis zonder prijsverhooging

N.V. „Rotterdamsche Aanneming-Maatschappij"
Directeur: G. F. MULDER
Bouw- en Betonwerken, Burgerwerk, Verbouwingen
Begrootingen gratis — Koop - Verkoop - Taxaties
Kantoor en werkplaatsen: Schiekade 34, Telefoon 42776, Rotterdam

Waar de Huishouding eischen aan den Wasch en perk aan onderhoud en kosten daarvan stelt, is deze bij de
N.V. Goudsche Kleederbleekerij, Rotterdam, Tel. 5285

P. J. SIMONIS & ZOON
Gerard Scholtenstraat 73-75 - Telefoon 43993
HARDSTEEN, ZANDSTEEN EN MARMERWERKEN. MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS
Specialiteit in **Grafmonumenten**, Noorsch en Zweedsch Graniet
OPGERICHT ANNO 1872

A. A. VERKAART
STOFFEERDERIJ
TELEFOON 53369
MAURITSSTRAAT 77/79c
ROTTERDAM

WEET U
dat het adres voor 't omlijsten van platen en foto's alsook diploma's is
C. KLARENBEEK
BOTERSLOOT 99 - TEL. 9366
Een groote sorteering schilderijen en schilderstukken

Boekbinderij - Cartonnages
FRANS KIEL
Volmarijnstraat 125
„De Prins" thans compleet
laat **nu** binden

Geopend
een mijner **FILIALEN** aan de
KAASMARKT No. 3
en wel: een der grootste en meest **gesorteerde** zaken van Rotterdam, voor den verkoop van
Zijden LAMPEKAPPEN en KRONEN
zoowel voor **gas** als **electrisch**, staande **Schemerlampen, Albastschalen** enz. Aanbevelend
R. C. SEIBERT
- TELEFOON 11484 -
N.B. De oude zaak Korte Pannekoekstraat 17 wordt op denzelfden voet voortgezet

JAC. DE LANGE
Behangerij en Stoffeerderij
Salftlevenstraat 9 - Tel. 33472
Alle voorkomende reparatiën vakkundig, net en billijk
VRAAGT PRIJSOPGAAF

Wijnen, Bieren, Limonades enz.
Gazeuse Dranken en Bronwateren
Telefoon 33568
J. FIRET
Hygiënisch Gebotteld Bieren
Samuel Mullerstraat 11
Bestellingen worden zonder prijsverhooging aan huis bezorgd

GOEDKOOPE ETAGE-WONINGEN
te huur aan den Mathenesserweg en Schiedamsche weg
Adres: NICO BOS
Mathenesserweg 51b - Telefoon 33475

Aangeboden **gestoffeerde**
ZITKAMER en SLAAPKAMER
met of zonder Pension in klein gezin als alleenwonende. Brieven No. 352 Bur. v. d. Blad.

Juffrouw-Huishoudster
gevraagd bij alleenwonende oude Dame. Hulp van werkster. Br. met referentiën No. 353 Bur. v. d. Bl.

Op druk handelskantoor, des Zaterdags gesloten, gevraagd
BOEKHOUDSTER
grondige kennis van Duitsch vereischt en
STENO-TYPISTE
bekend met Fransch, Duitsch en Eng. en
AANK. BEDIENDE (m)
voor magazijnwerk en een
JONGSTE BEDIENDE (m)
Br. No. 350 Bur. v. d. Bl.

DEN HAAG
Gevraagd een
flink Meisje
van plm. 16 jaar, voor lichte Kantoorwerkzaamheden, vlug kunnende typen. Zaterdag en Isr. Feestdagen vrij. Brieven No. 30 Boekh. S. JACOBSON, den Haag.

Jongedame zag zich gaarne vanaf 11 Maart voor pl.m. 6 weken als
Paying Guest
in orthodox gezin te Rotterdam opgenomen.
Br. No. 351 Bur. v. d. Bl.

Amsterdam
Losse exemplaren van het Weekblad voor Israël. Huisgezinnen zijn te Amsterdam verkrijgbaar in den Boekhandel v. d. Heer
J. Leon, Weesperstraat 58

SIMON BLOK
Fruit- en Comestibleshandel
Weezenstraat 12 — Telefoon 13619
bericht hiermede zijne geachte clientele, dat hij zijn winkel
geheel opnieuw gerestaureerd
heeft en noodigt U beleefd tot een bezoek uit
Ziet thans mijne etalages met vele bizonder voordeelige aanbiedingen

THEATER **CITY**
Vanaf Vrijdag 8 t/m Donderdag 14 Februari
Het groote en bekende Meesterwerk
La Bohème
met zangbegeleiding
In de hoofdrollen LILLIAN GISH, RENEE ADOREE en JOHN GILBERT
DERBY
De groote sportfilm met HARRY STUART en GRETE MOSHEIM
OP HET TOONEEL: **DUO L'OLLANDA**
Het welbekende Opera-Duo in z'n schitterend repertoire
o.a. **Een half uurtje in Weenen**
Alleen toegang boven 18 jaar

WAT WIJ voor onze prijzen **MEER** dan anderen bieden:
EEN VENTILATIE, die **4** maal per uur voor versche lucht zorgt, dus geen gevaar voor griep of andere ziekten, geen last van rook, enz;
Een garantie voor **elke** plaats: **goed zien;**
Een orkest, van zonder uitzondering eerste klas solisten;
Een groot concertorgel;
Dus: **WAAR VOOR UW GELD** en bedenkt, dat **GOEDKOOP, DUURKOOP** is!

THEATER
SCALA
Directie: S. DEN HARTOGH
KRUISKADE 60-68 - ROTTERDAM
Wij vertoonen vanaf Vrijdag 8 Febr het buitengewone realistische pracht-filmwerk
SONG
(SCHMUTZIGES GELD)
Een schitterende sensationeele indrukwekkende film in 10 acten
De rol van **SONG** wordt gespeeld door de wonderbare Chineesche Actrice: **Anna May Wong**
EEN FILM OM NOOIT TE VERGETEN!!
Op het Tooneel: **SIGNOR ISALBERTI** de groote Italiaansche Tenor
UITSLUITEND TOEGANG VOOR PERSONEN BOVEN 18 JAAR
Zaterdag en Woensdag om 2 uur Familie- en Kindermatinée
een prachtfilm: **Richard Talmadge** in: **Lord Landor's Avontuur**
Verwacht wedervertooning, op verzoek, van: **De Wolgabootman** (Nieuwe Copie)

Wij verzorgen
accuraat en vakkundig Uwe —
advertentiën
tegen de billijkste voorwaarden —
in alle bladen

ook familie- en betrekking-advertentiën
Advertentiën kunnen ook telefonisch opgegeven worden
Erkend Advertentie-bureau
GEBR. HAAGENS
Keizerstraat 27 - Telefoon 56401

INCASSO-BANK
AMSTERDAM ROTTERDAM 'S GRAVENHAGE
LEUVEHAVEN 103 — Bijkantoren: GOUDSCHESINGEL 229, HEEMRAADSSINGEL 169, GROENE HILLEDIJK 70
Kapitaal f 30.000.000,— Reserve f 7.608.878,13
BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
Incasseeringen - Vreemde Valuta's - Goederentransacties
Effecten - Coupons - Deposito's - Assurantiën

Advertentiën in dit Blad hebben succes

CORSO
Vanaf MORGEN EERSTE VERTOONINGEN IN NEDERLAND van:
JOHN GILBERT en JEANNE EAGELS
in het groote realistische drama
LANGS ZONDIGE WEGEN
Metro-Goldwyn-Mayer productie 1929
Regie: MONTA BELL
Dit is de geschiedenis van een vrouw, die zich verkocht vóór de groote liefde in haar leven kwam .... en van den eenvoudigen jongen, die haar liefkreeg .... JOHN GILBERT OP Z'N BEST!!!
EXTRA:
BUSTER KEATON in de onbedaarlijke filmklucht in 6 acten
DE WATERRAT
Alleen toegang boven 18 jaar - Iederen middag 2.30 Matinée
ZONDAGMIDDAG van 1—3 en van 3—5 FAMILIE MATINÉE met DE WATERRAT en bijprogramma - Toegang voor iederen leeftijd

PSCHORR
Korte Hoogstraat
Vrijdag 8 Februari en Volgende Avonden
Vertooning van het buitengewoon mooie filmwerk, van de Amerikaansche Tiffany Stahl Productions. **Alleen opvoeringsrecht voor Nederland D. Reese**
DE GEMASKERDE RUITER
Romantisch filmverhaal uit den tijd der Spaansche overheersching in West Amerika. In de Hoofdrol .... **RICHARD TALMADGE**
Alleen toegang voor personen boven den leeftijd van 18 jaar
Naast dit Sensationeele en Spannend filmwerk brengen wij u ten tooneele nog **4** Schitterende Variété-nummers w.o.
THE 4 FACORY SISTERS
4 Gratiën in de Lucht, direct van Coliseum — Londen
SOPHIE KÖHLER VAN DYK
In haar succesrepertoir
MADAME WALKER 10 SCALA GIRLS
English Song and Dancing act — Nieuw repertoir
THE STUART BROTHERS
Buitengewoon Serieus en Komisch Rek act
ORKEST RUDOLF TISSOR
Iederen dag een avondvoorstelling aanvang 8 uur precies. Zaterdag en Zondag matinée, met vertooning van een aardige, doch geen Hoofdfilm, dus toegang voor elken leeftijd. Zondagavondvoorstelling aanvang muziek 7.15 en artisten 8 uur

N. Binnenweg 326 **W.B. Theater** Telefoon 30844
Vanf Vrijdag a.s. brengen wij een diep ontroerend spel van moederliefde, moedersmart en zelfopoffering, met de beste Amerikaansche filmartisten
Richard Barthelmess | **Alice Joyce**
TER DOOD VEROORDEELD
IN 8 ACTEN
Verder een uitgebreid bijprogramma
waaronder als tweede hoofdfilm een vroolijk spel van liefde en list getiteld
EEN VROUWENKENNER
In de hoofdrol de beminde filmacteur
William Russel
No. 3 OP HET TOONEEL
MYSTERIE 308
Gepresenteerd door **PROF. ROLAND.** — Geheel nieuw voor Rotterdam. 10 minuten voor het publiek zichtbaar begraven, opgevuld met lichtgas.
Verrassende experimenten
Aanvang 8 uur. Zondag vanaf 2 uur doorloopend. Laatste voorstelling 8 uur.
TOEGANG BOVEN 18 JAAR - Zaterdag en Woensdag 2-4 uur speciale Familie- en Kindermatinée

VERTROUWBAAR ADRES **J. BAKSTEEN & Zn.** SEDERT 40 JAAR

TAFELZILVER

BINNENROTTE 170

TELEFOON 3807 POSTREK. 12857

Firma v. d. Brink & van Berkel

Woning-Inrichting

Voor Meubileer en Stoffeering **'t beste en goedkoopste**

Telefoon **7534** AERT v. NESSTRAAT 125 bij den Mauritsweg

Wijnhandel HUGO v. d. REE

GOUDSCHEWEG 135 - TELEFOON 11374

Uw juiste adres voor prima Wijnen, Limonades, Bieren, Boerenjongens en Meisjes en Hoogfijne Advocaat is **Goudscheweg 135**

Aanbevelend **H. v. d. REE**

J. M. LUCARDIE

JUWELIER

GROOTE MARKT 1-1B Hoek Vladuct TELEFOON INT. 3463

Wij wasschen wit als sneeuw

OVERSCHIE - TEL. No. 42880

N.V. Stoomwasscherij v.h. J. J. DE LANGE

SENGERS & IN 'T VELD

ROTTERDAM, Agenten van: REICHARD & Co., AMSTERDAM

ALLE EFFECTENZAKEN

Vraagt **gratis** toezending van ons **interessant** wekelijksch beursoverzicht

Telefoon No 52048 en 53145 — Wijnstraat 130a — Rotterdam

I. van Onlangs, Rotterdam

Loodgieter-Electricien

Complete Bad- en Electrische Installaties

Showroom en Kantoor: Schietbaanlaan 33-35 — Telefoon 32795

Werkplaatsen: Schietbaanlaan 35 Telefoon 32795; Teilingerstraat 80 „ 40805; Cronjéstraat 21 „ 55805

Vereeniging van Levensverzekering

„ST. ELOY"

— Opgericht 1875 —

Kantoor: v. d. Werffstr. 49 — Telefoon 53205

Een der oudste en meestbetrouwbare Levensverzekering Maatschappijen. Zuiver onderling. De behaalde winsten worden om de drie jaar aan de leden uitgekeerd. In 1927 nog f 60000.—.
Zeer ruime reserves voorhanden.

De Administrateur
J. CHR. VAN VESSEM

L. POZIMSKIJ

HORLOGEMAKER — GOUDSMID

Reparatie-Inrichting voor alle soorten Uurwerken en aanverwante artikelen

Vlugge Bediening OPTIEK Concur. Prijzen

GERRIT JAN MULDERSTRAAT 28

A. H. LANS

Brandkasten - Kluisdeuren - Safe-Deposits

Leverancier aan Rijks-, Gemeentelijke Instellingen, Banken enz.

Rotterdam - Lambertusstraat 5 en 15 - Telef. 50676

Het adres voor het behandelen Uwer wasch is **G. A. DE WINTER**

Stoom-, Wasch- en Strijkinrichting „EDELWEISS"

Westmolenstraat 16-18 - Telefoon 68519 - Schiedam

Alles wordt aan huis afgehaald en weder thuis bezorgd

Rotterdamsche Broodbakkerij

onder Rabbinaal Toezicht

J. Ph. Peters

Telefoon 55352

DINSDAG 12 FEBRUARI 1929

zal onze bakkerij geheel zijn verplaatst naar

HELMERSSTRAAT 14

Gaarne noodigen wij belangstellenden uit, dien dag onze geheel naar de eischen des tijds ingerichte bakkerij te komen bezichtigen.

N.V. EERSTE ROTTERDAMSCHE HULPBANK

Anno 1908 Met Winstuitkeering

Kantoor: Boschje 14a, Rotterdam. Tel. 7074.

Voorschotten: Overheids-Personeel zonder borg; particulieren met persoonlijke borgtocht. (Geen levensverzekering). De voorschotnemers deelen als zoodanig mede in de winst, laatste jaar 22 %, voor 1928 23 % (in contanten) der betaalde rente.

MEUBELEN Het aangewezen adres voor smaakvolle en solide meubelen in alle prijzen is

Fa. S. SPEELMAN Wzn. - Hoogstraat 200 Rotterdam

Vereeniging „SIEMIRAS SJABBOS" (inachtn. van den Sabbath) in Nederland

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 12 Mei 1898. No. 56.

H.H. Werkgevers worden beleefd verzocht zich voor de aanvulling van eventueele vacaturen aan het Bureau te vervoegen.

Afdeeling: WERKZOEKENDEN. Tel. 52128 Wij vragen plaatsing voor

Nos.	VAK.	Aard van de betrekking.	leeftijd	Woonpl. v.d. W.z.	Plaatsing gevr. te	Opmerkingen
7649	Kantoor	Vr. Bediende	24	A'dam	A'dam	Mod. tal boekh. Steno-typ. 3 tal.
7650	»	»	19	»	»	Steno-typiste
7651	Magaz. Galant.	Reiziger Bed.	22	»	»	iets mod. tal.
7654	Kantoor	Vr. Bediende	22	»	»	Steno-typiste
7666	»	»	25	»	»	3 mod. talen Spaansch, Boekh. St.typ
7674	Winkel of Magazijn Manuf. of Tricot.	Verkoopster	26	»	»	
7676	Winkel (onv. wat)	a.k. Verkoopster	17	»	»	
7683	Banketbakker	3e Bediende	18	»	»	
7686	Kantoor	Vr. Bediende	28	»	»	3 tal. boekh. Steno-typ. voor *hééle* of *halve* dagen
7688	»	Vr. a k. Bed	17	»	»	

Bureau: **J. D. Meijerplein 6, Amsterdam.**

Spreekuur Zondag van 12—1 n.m. Dinsdag en Donderdag van 1½—2½ n.m.

N. F. D. EHBEL

v/h. L. DIEMER

VIERAMBACHTSSTRAAT 34b

TELEF. 33377

Alle Huishoudelijke Artikelen

Emaille — Borstelwerk

Specialiteit in het aanmaken van Sleutels

Drogisterij „De Vijzel"

C. VAN LANGEVELD, Gedipl. Drogist N. D. B.

Van Cittersstraat 72 - Tel. 30750

is het vertrouwdste en goedkoopste adres voor chemicaliën, drogerijen, verbandstoffen en ziekenverplegingsartikelen

---

Bloemenmagazijn J. C. VAN HORSSEN

Mauritsstraat 92 - Rotterdam

Kweekerij Mauritsstraat 96

Aanleg en Onderhoud van Tuinen

Levering van Artistieke Bloemwerken en plaatsen van groen ter versiering

---

Haarconfectie-Huis „Wella" Kunst-Atelier

TUINDERSSTRAAT 142, 1e huis v. d. O. Binnenweg

H. OSTERDELL

DAMESKAPSELS

voor dun haar en kapsels voor grijs haar zijn in elke kleur en model voorradig. Reparatie aan haarwerk, en haarwerken te maken van uitgevallen of afgesneden haar, zijn zoo spoedig mogelijk gereed. Door een geheel nieuw en verbeterd systeem van fabriceeren zijn deze kapsels niet van de natuur te onderscheiden **Zeer billijke prijzen. Aparte paskamer**

JOH. C. PETERS

DIERENARTS voor

KLEINE HUISDIEREN

BURG. MEINESZLAAN 93b - TELEF. 31553

Spreekuur: 1-2, 6½-7½ - Zaterdag 2-3

Joh. R. de Vos

v. Speijkstraat HOEK Schietbaanstraat

Gas- en Waterfitter Electricien

Voorheen monteur R. S. Stok is

A. SCHRöDER

oud-Monteur firma Selten

Alle loodgieterswerkzaamheden. **Sanitaire verhuizingen** Aanleg gas, waterleiding en electriciteit.

Reparatiën tegen billijke prijzen

Duivenvoordestraat 20

Tel. 32906

A. Vloeimans

Saftlevenstraat 17

Speciaal adres voor

Maatschoenen

- en reparatie -

Tabak-, Sigaren- en Sigarettenmagazijn

G. KÖHLER

Je adres voor Prima Kwaliteit tegen Scherp Concurreerende prijzen

Jonkerfransstr. 8 - Rotterdam

Telefoon 1719

ELECTRO RADIO TECHNISCH BUREAU

Gebrs. Sieliakus

Aanleg van Gas- en Waterleiding Sanitaire Installaties, enz.

Burgem. Meineszplein 23b

Telefoon 32416

Rotterdam

C. MOLIJN

Banierstraat 60a en 60b, Tel. 41889

STOOM-, WASCH- EN STRIJKINRICHTING

Dagelijksche Auto-Bestelldienst

Rotterdam-Utrecht v. v.

en tusschen gelegen plaatsen

Ondernemer: C. de Ruiter, Oudewater

Bestelhuizen:

ROTTERDAM, Wijnstraat 130, Telefoon 2330

GOUDA, L. N. Poldewaart, Turfmarkt, Lange Tiendweg, Telefoon 344

OUDEWATER, C. de Ruiter, Donkere Gaard 79c

UTRECHT, J. Klabbers, Vinkenburgstraat, b/d Neude, Telefoon 10422

Feestgebouw „Amicitia"

Goudscherijweg 105-107 - Tel. 11914

Meest geschikte gelegenheid tot het geven van —

Bruiloften, Partijen, Vergaderingen etc.

— Aparte Eetzaal —

Geheel opnieuw gerestaureerd

Vraagt vrijblijvend onze zeer billijke voorwaarden.

Beleefd aanbevelend,

J. DE KLEIJN

Gebrs. GODSCHALK

Meubelfabrikanten

Oppert 111-113 - Tel. 3206

Altijd het beste en het nieuwste

en toch steeds **goedkoop**

CHINA THEEHANDEL

v.h. VAN VEEN & Co. - ROTTERDAM

P. A. I. DUPORT

Schiedamschesingel

hoek Witte de Withstraat

Telefoon 4291

Importeurs van

Japansche en Chineesche Curiositeiten

Jac. van Willigen

» » » » Kruisstraat 36b « « « «

In Koloniale en Grutterswaren

Delicatessen, Chocolaterie

In de kwaliteit ligt onze kracht

Bezorging door de geheele stad

D. W. DE WIT

Stoom-, Wasch- en Strijkinrichting

Het Westen

Passerelstraat 9, Telefoon 33677

Rotterdam

STEMPELS — NAAMPLATEN

Albert Heijermans

OPPERT 142: TEL: 2541

ROTTERDAM.

M. C. v. WIJNGAARDEN

BRANDSTOFFENHANDEL

SPEELMANSTR. 98 - TEL. 57063

ALLE SOORTEN BRANDSTOFFEN - OOK OP TERMIJNBETALING -

VRAAGT INLICHTINGEN

Kalender.

Van 28 שבט tot 4 אדר א' 5689

Van 8 tot 14 Februari 1929

Begin van den Sabbath 4½ uur.

מ' משפטים

מברכים החדש

ערב ראש חדש

Einde van den Sabbat 5 uur 49 min.

Zondag ראש חדש א'

Maandag ראש חדש ב'

Tweede Blad

Weekbl. voor Isr. Huisgezinnen

Vrijdag 8 Februari 1929

כשר BISCUITS
„DE LINDEBOOM"
AMSTERDAM
BEREID ONDER TOEZICHT VAN HET AMST. RABBINAAT
GENERAAL-VERT: DÜNNER & DE JONG; AMSTERDAM
IEDER BISCUITJE IS VOORZIEN VAN DIT MERK D' אבריך J.

Het ziekenhuis „Schaäré Tsédek" te Jeruzalem

Het algemeen Joodsche ziekenhuis „Schaäré Tsédek" te Jeruzalem heeft oorspronkelijk zijn bestaan te danken aan de vorstelijke gift van een Nederlandsch weldoener, die een belangrijk bedrag beschikbaar stelde voor de stichting van een ziekenhuis te Jeruzalem.

Tegen het einde der vorige eeuw vormde zich een comité van vooraanstaande personen onder de West-Europeesche Joden, dat, na een grootsch opgezette propaganda en geldinzameling, tot de stichting van het ziekenhuis overging. Na elkander werd nu het ziekenhuis gebouwd en van binnen ingericht, zoodat het, na de voltooiing in 1902, aan zijn hooge en heilige bestemming werd overgegeven; dit groote toonbeeld van naastenliefde, verspreidt dus reeds gedurende bijna 3 decenniën rijken zegen in het Heilige Land. Het was het eerste ziekenhuis, dat geheel naar Europeesch voorbeeld en volgens de eischen der modernste hygiëne ingericht en geleid werd; dat van alle gemakken van den nieuwen tijd en alle wetenschappelijke hulpmiddelen voorzien was. Ook sindsdien is het steeds op de hoogte der wetenschap gebleven, zoodat het sinds het oogenblik der opening tot op den huidigen dag de bestgeleide inrichting van Jeruzalem en het Heilige Land vormt.

Het ziekenhuis „Schaäré Tsédek" maakt ten opzichte van het opnemen van patiënten hoegenaamd geen verschil ten aanzien van religieuze opvattingen en land van herkomst. Slechts de ernst der ziekte is beslissend.

De outillage van het ziekenhuis met *isoleeringsgebouwen* en *ontsmettingsinrichtingen* heeft het van het begin af aan de belangrijkste plaats in het ziekenhuiswezen van het Heilige Land aangewezen, aangezien van oudsher, tengevolge der treurige sanitaire toestanden, *epidemische* ziekten, als: malaria, diphtherie, cholera, meningitis, enz. een permanenten geesel der bevolking vormden. Deze konden nu, niet slechts, waar ze geconstateerd waren, zooveel mogelijk genezen worden, maar men was ook in staat, hun verwoestende gevolgen te voorkomen en hun vaart te stuiten.

De prestaties van het ziekenhuis werden ten allen tijde door de talrijke bezoekers van het Heilige Land, die „Schaäré Tsédek" als inrichting van de eerste orde, bezichtigden, met lof verkondigd. Van de velen, die door hun schrijven aan hun bewondering uiting gaven (zij loopen in de vele honderdtallen) noemen wij slechts enkele namen: Z.Exc. Herbert Samuel, Lordmayor Jakob Moser, Bradfort; de Amerikaansche gezanten Exc. Morgenthan en Kathan Strauss; prof. Richard Gottheil van Columbia University; Jacob H. Schif, New York, enz. enz.

Wat de prestaties zelf betreft: jaarlijks werden ongeveer *duizend ernstige zieken* behandeld en verpleegd; hoofdzakelijk zware interne en chirurgische patiënten, besmettelijke ziekten, doch ook kraamvrouwen, wier verlossing in haar eigen huis met ernstig levensgevaar gepaard zou gaan. Elk van deze gevallen vormde een redding van een wissen dood! Men stelle zich voor, welk een zegen een dergelijke, gedurende dertig jaren zich herhalende, werkzaamheid in sanitair en sociaal opzicht voor het land beteekent! Bovendien werden *dagelijks* soms tot *honderd kleinere gevallen* in onze polikliniek behandeld en *gratis* van geneesmiddelen uit *onze eigen apotheek* voorzien.

Het eenige teleurstellende van „Schaäré Tsédek" is de voortdurende strijd om de noodzakelijke middelen van bestaan. In de jaren vóór het uitbreken van den oorlog kwamen de voornaamste inkomsten uit Duitschland voort.

Als door een wonder was het mogelijk niettegenstaande de hoogere eischen, die de oorlogsjaren stelden, het ziekenhuis gedurende dien moeilijken tijd koers te laten houden. Sinds den economischen achteruitgang van Duitschland konden de middelen uit deze bron slechts in zeer beperkte mate vloeien.

Wij zijn daarom thans meer dan ooit genoodzaakt, het begrip van deze groote zaak, die den Joden van alle landen heilig is, bij hen te versterken; want slechts wanneer ook de Joden in de Westelijke landen van Europa van hun plicht doordrongen blijven, mede dit voorbeeldige werk in stand te houden, kunnen wij hopen, dat het ons gelukt, ook de moeilijkheden van het oogenblik te boven te komen.

Ieder geve naar krachten! Wij herinneren ook aan het bestaan onzer „stichtingen", waardoor het helaas zwakke fonds versterkt kan worden.

Het Bestuur van het
Algemeen Ziekenhuis „Schaäré Tsédek"
te Jeruzalem.

Comité van aanbeveling voor Amsterdam:

Opperrabbijn A. S. ONDERWIJZER
Rabbijn Dr. B. ISRAËL RICARDO
L. DE BEER
S. BIRNBAUM
Prof. Dr. D. COHEN
H. GUGGENHEIM
Arts E. A. RODRIGUES PEREIRA
A. SCHWARZ

Amsterdamsche Brief

CLXXXX

Een Amerikaansche Rabbijn profeteert. — Het Amsterdamsche Jodendom ten doode gedoemd? — Het bloedlasterpraatje. — Choekous Hagoujiem.

In „The Menorah Journal" van Januari 1929 vertelt Rabbijn Herbert I. Bloom, die onlangs aan ons land een bezoek bracht, van de Nederlandsche Jodenheid in verleden en heden. Zijn beschouwingen, welke speciaal Amsterdam raken en zeven pagina's van dit interessante periodiek beslaan, lijden niet bepaald aan een overmaat van *grondige* kennis van de historie van het Amsterdamsche Jodendom en evenmin aan een overmaat van belangrijkheid. Maar men bedenke, dat het Amerikaansche publiek te dien opzichte lagere eischen stelt, dan (o.i. terecht) het Europeesche.

Rabbijn Bloom is behalve reform-Rabbijn ook zionist en daarvan legt hij aan het slot zijner verhandeling getuigenis af.

Want blijkbaar heeft hij de voorlichting genoten van een zijner geestverwanten ten onzent.

Of deze evenwel ook verantwoordelijk gesteld mag worden voor de dwaasheden, welke als een klap op de vuurpijl het artikel besluiten?

Want is het niet brutaal te verklaren, dat de Nederl. Jodenheid zich geen deel voelt van de groote Joodsche familie en langzamerhand zich eigen heeft gemaakt de stijfheid en gereserveerdheid van de rest van Nederland?

En dat terwijl hier zeker sedert de oorlogsjaren organisaties als de Alliance, de Zionistische (den schrijver zoo dierbaar), de Agoedistische, de filanthropische als Israël b.v. keer op keer de verbondenheid met de groote Joodsche massa's elders deden uitkomen!

En dat terwijl onze Oost-Joodsche broeders en zusters hier steeds genoten van Nederlandsch-Joodsche gastvrijheid en weldadigheid!

Maar de grootste dwaasheid begaat deze reformgeestelijke die blijkbaar met leede oogen het moest aanzien, hoe de Reform hier geen voet aan den grond kon krijgen, door zijn sombere voorspellingen omtrent de toekomst van het Nederlandsche Jodendom. Niet dat wij in dat opzicht lijden aan een overmaat van optimisme! Maar voor het pessimisme van Rabbijn Bloom bestaat toch o.i. geen aanleiding.

Tenzij er nieuw leven geblazen wordt in het Nederl. Jodendom zal het spoedig tot het verleden behooren.

Het Joodsche bewustzijn in de harten van bijna alle 117.000 Nederl. Joden is dood.

En hij betwijfelt, of zelfs het handjevol zionisten sterk genoeg zal zijn, om de Nederl. Jodenheid te doen ontwaken.

Wat dan wel redding kan brengen?

„The earnest efforts of a few students of Jewish history in Holland may bear fruits and bring to the hearts and minds of the people a new life and a new spirit."

M.a.w. de luttele beoefenaars van de geschiedenis der Joden in Nederland kunnen behalve wellicht het zionisme de redding brengen.

Als dit zoo is, dan ziet het er met recht treurig met ons uit!

Want de Joodsche historie-beoefenaars ten onzent zijn als strijdende legermachten op een klein slagveld, klein in verhouding tot het onmetelijk en onafzienbaar gebied der wetenschap.

Niemand behalve de belligerenten kent den stand van de stafkaart.

Hoezeer wij ook respect hebben voor de meeste, zoo niet voor alle bedoelde personen, voor de heeren S. Seeligmann, J. M. Hillesum, J. S. da Silva Rosa, dr. D. M. Sluys, O.R. I. Maarssen, mr. Izak Prins, Jacq. Zwarts e.t.q. moeten wij hen toch vrijwaren voor het verwijt, dat Rabbijn Bloom hun eventueel zou kunnen maken, dat zij bij hun andere werkzaamheden ook niet tevens den ondergang van het Nederlandsche Jodendom hebben afgewend.

Dat is teveel gevergd!

En wie een zoo strijdbare en onderling verdeelde groep intellectueelen als de redders, de eenige redders nog wel van het Nederlandsche Jodendom kenschetst, veroordeelt zijn eigen kijk daarop ten eenenmale!

En als deze Cassandra dan zijn betoog eindigt met deze sombere woorden: „Tenzij de lethargie en onverschilligheid, het holle formalisme en het gebrek aan begrip voor wat Israël overal ter wereld doet vervangen kunnen worden door een nieuw leven, zijn de dagen van het „Venetië van het noorden", een der grootste gemeenten in de Joodsche geschiedenis, geteld!" dan zou men wel Rabbijn Bloom willen toeroepen: Het is met het Nederl. Jodendom waarlijk niet zoo erg gesteld als met het Reform-Jodendom.

Of bedoelt ge wellicht, dat de dagen der reformbeweging geteld zijn in ons land?

Och, dan luidt ons wederwoord, dat deze beweging nog geboren moet worden. En als ze ooit geboren wordt, dat ze dan een doodgeboren kindje zal blijken te wezen!

* * *

Het Protestantsche Weekblad Sola Fide (Door het geloof alleen) geeft geen kamp en in de nos. van 12 en 26 Januari l.l. biedt de redactie den Jezuïtenpater de Jong haar antwoord aan.

Wij zullen ons in dit Christelijk twistgeschrijf niet mengen.

Sola Fide houdt haar citaten grootendeels staande en staaft haar beweringen met nieuwe. Ons interesseert bij dit alles slechts, dat de redactie haar bewering, dat op 24 Maart van elk jaar het bloedlasterpraatje in de Roomsche kerken verbreid wordt, handhaaft.

En als nieuw bewijs aanvoert, dat het missaal (Roomsche misboek, waarin de diverse gebeden voor de mis van den dag) op 24 Maart: Simon, kind, martelaar aangeeft.

Om met pater de Jong te spreken: Het is echt zonde en ergerniswekkend, maar....

* * *

Met instemming willen wij aan het eind van dezen brief melding maken van een entrefiletje in het laatste no. van het orgaan der vereeniging Nachaliël, de Joodsche buurtvereeniging voor Amsterdam-Oost.

N.B.M. schrijft daarin het volgende onder den titel: Choekous Hagoujiem.

Het is een oud Joodsch gezegde, dat het doen van één verkeerde handeling andere verkeerde handelingen met zich meesleept. Ook in onzen tijd heeft dit spreekwoord zijn waarde niet verloren en in de practijk van het leven kan men zijn waarheid telkenmale toetsen. Zie slechts naar de velen, die den Sabbath ontwijden en die daardoor hoe langer hoe verder van het Jodendom vervreemden. Juist in de dagen, die achter ons liggen, kon men weer ontwaren, hoe vele Joden en Jodinnen, die hun eigen feesten niet meer vieren, de inconsequentie begaan een kerstboom in hun woning te plaatsen. Het licht van Chanoeko straalt *niet* in hun woning, *wel* dat vreemde licht, dat de kerstboom uitstraalt.

Vroeger heerschte deze mode vooral in Duitschland, waar de beter gesitueerde assimilanten een kerstboom met zijn attracties in hun huis plaatsten, thans schijnt ook in ons land, ja zelfs in onze buurt, dit oorspronkelijk heidensch gebruik zich in te burgeren. Voor Loelow en andere Mitswous heeft men geen geld over, wel echter voor dit Christelijk symbool. Waarlijk, men kan een geloovig Israëliet niet *meer* krenken, dan door zulk een verraad aan het Jodendom te plegen. Een krachtig protest dient dan ook aangeteekend te worden tegen hen, die op deze wijze hun Joodschen naam te schande maken. „Houdt gij uw eigen wetten niet, dat is uw zaak, maar neemt niet klakkeloos alles van anderen over."

De laatste weken zijn wij herhaaldelijk tegen verschijnselen van assimilatie als bovenvermelde krachtig opgekomen.

Dat zulks thans ook van de zijde der Joodsche buurtvereenigingen geschiedt en wel in een buurt, waarin het geschetste euvel veelvuldig voorkomt, stemt tot verheugenis.

B. G.

Ingezonden Stukken

Geachte Redactie,

Met het plaatsen van dit ingezonden schrijven, zoudt u mij ten zeerste verplichten, omdat ik het in het belang acht van het Amsterdamsche Jodendom. Bij voorbaat mijn dank.

Na langdurige voorbereidingen zal een dezer dagen de Nijverheidsschool in buurt R. geopend worden. Van de verschillende stadia, die doorloopen zijn, alvorens het tot zoover gekomen is, kon men vooral in de Joodsche pers telkenmale een getrouw verslag vinden. Het zal daarom velen bevreemd hebben, dat nergens officieel een bericht vanwege deze school gelanceerd is, wat betreft de namen der benoemde leeraren. Wanneer men echter daarnaar zou informeeren, dan zal alras blijken, waarom men het niet noodig achtte het Joodsche publiek daarmee in kennis te stellen.

Immers alle benoemde leeraren tot zelfs de portier toe zijn *niet-Joden*. O nee, dit is niet geheel juist. Een der benoemde leeraren is Jood, maar . . ?. gemengd gehuwd. Nu kan men wel schermen met de woorden ongeschiktheid der candidaten, maar het wil er bij mij niet in ,dat in geheel Nederland niet eenige geloofsgenooten te vinden zouden zijn, die voor hun taak berekend waren. Er is mij zelfs een candidaat bekend, die orthodox is, en gaarne een benoeming zou aanvaard hebben, om zoodoende eindelijk een betrekking te hebben gevonden, waar hij op Sjabbos vrij zou kunnen krijgen. Niet geschikt misschien, hoor ik tegenwerpen, maar hoe kan men over de geschiktheid van iemand oordeelen zonder hem gezien of gesproken of naar hem geïnformeerd te hebben.

Wanneer het bestuur der Nijverheidsschool op deze wijze voortgaat, hoe kan het later voor haar leerlingen dan betrekkingen vinden, met Sjabbos vrij? Want het ligt toch in de bedoeling, om kinderen van den handel af te houden door hun een vak te leeren. Maar dan beginnen eerst de moeilijkheden, want wanneer men er geen bezwaar in heeft, om kinderen bij patroons te plaatsen, waar zij op Sjabbos moeten werken, dan heeft dit geheele instituut voor het Amsterdamsche Jodendom niet de minste waarde. Jodendom zonder Sjabbos, staat gelijk aan een vakman met één arm.

Misschien dat door dit schrijven de bevoegde autoriteiten aangespoord zullen worden, deze zaak te onderzoeken.

N. B. M.

Amsterdam.

Algemeene Berichten

Het Joodsche Bruidje

Naar wij vernemen zal de heer Jac. Zwarts te Utrecht op Donderdag 21 Februari te 5½ uur in het Victoria & Albert Museum te Londen een Engelsche voordracht met lichtbeelden houden over de beteekenis van het Joodsche „Bruidje" van Rembrandt, zulks in verband met de aanwezigheid te Londen van dit schilderij op de tentoonstelling van Hollandsche kunst.

De Xylofoon.

De xylofoon, het welluidende instrument, dat in geen modern orkest ontbreekt, kan thans haar honderdjarig jubileum vieren, wel niet in haar tegenwoordigen vorm, maar in de primitieve constructie, zooals men ze ook heden ten dage nog veel in Tirol aantreft, — aldus schrijft E. G. F. in het Hamb. Isr. Familienblatt. Bij feestelijke gelegenheden in Tirolsche dorpen hoort men nog vaak den aangenamen klank van een naar 't uiterlijk te oordeelen zeer eenvoudig instrument, welks bespeling echter groote kunstvaardigheid eischt. Het volk noemt het instrument „stroo-viool": op een onderlaag van stroo bevinden zich 20 à 25 houten staafjes, die met een hamertje bespeeld worden.

Dit instrument is niet, gelijk veelal aangenomen wordt, in Tirol uitgevonden, maar stamt uit Rusland, is de uitvinding van een vromen jesjiewohbochoer en werd in 1828 te Weenen voor het eerst door zijn uitvinder bespeeld.

De uitvinder van de xylofoon stamt uit den omtrek van Wilna, heette Micha Josef Gusikow en had een merkwaardigen levensloop. In 1808 geboren legde Gusikow reeds toen hij nog een traditioneel Joodsche opvoeding genoot, een bizondere voorliefde voor muziek aan den dag. Na lang zoeken en probeeren kwam hij op 18-jarigen leeftijd tot de constructie van de xylofoon. In Rusland trok dit instrument, waarop Gusikow een virtuoos was, slechts weinig aandacht. Daarom besloot de uitvinder, die brandde van de begeerte om de muziekwereld met zijn instrument te verrijken, naar Weenen te gaan, het toenmalige centrum van de muziek. Met veel en velerlei moeite gelukte 't hem, te Weenen te komen, maar ook hier trok hij de aandacht niet, leed honger en gebrek en werd aan het ziekbed gekluisterd. Toevallig leerde de bekende humorist Saphir den jongen Gusikow en diens instrument kennen. Saphir genoot als journalist groot aanzien en een artikel van hem in de Wiener Theaterzeitung maakte het muzikale Weenen op de xylofoon opmerkzaam en op de virtuositeit van Gusikow. Hiermede waren de grootste moeilijkheden voor den jongen kunstenaar overwonnen.

Gusikow gaf zijn eerste concert te Weenen in een zaal der Academie en oogstte er uitbundig succes. Heel Weenen sprak van het nieuwe instrument met zijn betooverend mooien klank en van den jongeman, die het zoo meesterlijk bespeelde. Het regende uitnoodigingen aan Gusikows adres, van de hoogste kringen van Weenen. Spoedig werd hij ook uitgenoodigd tot het geven van een concert voor keizer Ferdinand en het hof. De uitnoodiging bracht den vromen Gusikow in niet geringe verlegenheid, want het concert was vastgesteld op een Zaterdag. Ten einde raad wendde hij zich tot het Weensche (liberale) rabbinaat, dat na lang beraad besliste, dat 't geoorloofd was, op sabbat te concerteeren. Maar Gusikow was met deze beslissing niet tevreden en hij wendde zich tot den keizer met een verzoek waarin hij op grond zijner godsdienstige opvatting bezwaar maakte tegen het geven van een concert op Zaterdag en dus aandrong op het vaststellen van een anderen dag der week voor het concert. Het verzoek werd ingewilligd.

't Moet wel een eigenaardige aanblik geweest zijn, dien dit concert gaf: in de zaal de keizer en het hof in schitterende kleedij, op het podium een mager jongeling, zichtbaar nog niet hersteld van zijn ziekte, met een zijden kapje op het hoofd en peijes oftewel haarlokken aan de slapen. Deze haarlokjes kwamen al spoedig bij de Weensche dames in de mode, die zich het haar lieten friseeren met lokjes „à la Gusikow".

Alom gevierd en vertroeteld, bleef Gusikow eenige maanden te Weenen, bespeelde zijn instrument op soirees in de voornaamste gezelschappen, o.a. bij den vorst Metternich, trad herhaaldelijk in openbare concerten op en was bij het publiek zeer geliefd. Van Weenen trok hij naar Duitschland, België en Frankrijk, oogstte overal succes met zijn xylofoon en was vaak ook gast aan koninklijke hoven.

Gusikow, die door zijn tijdgenooten geschetst wordt als een goedhartig, naïef, sympathiek mensch, stierf in 1837 te Aken aan een zenuwziekte. Zijn graf is vergeten.

Gusikows instrument werd algemeen verbreid, doch handhaafde alleen in Tirol zich in zijn oorspronkelijken vorm. Saint Saëns maakte er gebruik van in zijn orkeststuk „Danse macabre". De vorm van de xylofoon werd gewijzigd, doordien de onderlaag van stroo door een van filt vervangen werd.

Chanoekah in Ned Indië

Men schrijft ons:

Het is een verblijdend verschijnsel, dat zich in Ned. Indië iets ontwikkelt, dat men, zij het ook met eenige overdrijving en optimisme, een Joodsch leven zou kunnen noemen. En het is niet moeilijk na te gaan, waaraan het te danken is, dat dit juist de laatste jaren steeds meer merkbaar is. In de heele wereld is het geestelijke leven onder de Joden verlevendigd, geïntensiveerd, het Joodsche bewustzijn is allerwegen versterkt, het oude Joodsche volk, begint langzaam maar zeker te begrijpen, welke plaats het inneemt onder de volkeren en welke het behoort in te nemen.

Het is toch zeer begrijpelijk, dat zij, die komen uit de groote Joodsche centra van Europa, Azië en Amerika naar het verre Indië, die daar gewend en gehecht zijn geraakt aan dat Joodsche leven, zich ongelukkig voelen dit alles plotseling te moeten ontberen. Jaren lang heeft men niets gedaan of niets kunnen doen (want de omstandigheden zijn hier tienmaal ongunstiger dan elders) om de leegte aan te vullen, die in het hart van een Jood in Indië onherroepelijk moet ontstaan.

Maar steeds meer Joden kwamen, steeds meer Joodsch bewustzijn brengend naar dit warme land: en wanneer de tropische zon er ook een goed deel van wegsmolt, ten slotte bleef er toch zooveel over, dat het de moeite loonde, de handen inéén te slaan. En zoo heeft zich hier in betrekkelijk korten tijd een voorloopig nog zwak, Joodsch vereenigingsleven ontwikkeld, en kon het gebeuren, dat dit jaar voor het eerst in verschillende plaatsen, w. o. Batavia, Bandoeng en Soerabaia, Chanoekah, de blijde herdenking van de Joodsche volksbevrijding, gemeenschappelijk door het houden van goed voorbereide feestavonden werd gevierd.

Op den tweeden Chanoekah-avond kwamen in de ruime marmeren zaal van het receptie-paviljoen van Hotel des Indes verreweg de meeste Joden van Batavia en Weltevreden bijeen. Het was uit den aard der zaak een cosmopolitisch gezelschap. Dat Batavia, een haven van internationale beteekenis in den Indischen oceaan, waar schepen uit alle deelen der wereld hun stevens heen richten, ook door Joodsche globetrotters uit alle hoeken der aarde wordt bezocht, ligt voor de hand. Naast Hollandsche Joden, die de meerderheid vormen, vindt men er uit Oost-Europa, uit Britsch Indië (Calcutta, Singapore etc.) en uit Bagdad. Dien avond was er ondanks alle cosmopolitisme een gemoedelijke, gezellige stemming en een wederzijdsch begrijpen hetgeen voor den nadenkende op ondubbelzinnige wijze opnieuw bewees, dat wij Joden ondanks alle verspreiding, een ondeelbare eenheid vormen, leden zijn van één volk.

Het programma was uitermate goed verzorgd. De voorzitter van den Ned. Ind. Zionistenbond, afdeeling Batavia, *ir. Levin*, opende den avond en heette de gasten welkom.

Hij constateerde met voldoening, dat zooveel Joden van Batavia gehoor gegeven hadden aan de uitnoodiging en dankte het bestuur van de Vereen. v. J. B. hartelijk voor de medewerking bij het organiseeren van dezen avond verleend. Verschillen in opvatting, t.o.z.v. Jodendom en Jodenvraagstuk moeten overbrugd worden om in deze kleine koloniale mij. een Joodsche eenheid te handhaven. Die brug kan door het algemeene Joodsche saamhoorigheidsgevoel worden geslagen en deze avond demonstreert dit op ondubbelzinnige wijze.

Hij heette daarna de gasten uit Bandoeng, w.o. den spreker den heer v. Creveld welkom en sprak namens de Bataviasche Joden en namens de Zionisten in het bizonder, zijn bewondering uit voor het belangrijke werk, dat de heer v. Creveld hier voor de Joodsche nationale zaak had gedaan en nog doet. Hierop werd door mr. I. Hen op plechtige wijze de menorah ontstoken, waarna het geheele gezelschap het „mongous tsoer" aanhief.

De feestrede van heer v. Creveld werd met belangstelling gevolgd. De spreker releveert op vlotte wijze de geschiedenis van Chanoekah, trekt de vergelijking tusschen heden en verleden en herinnert aan den sjammes v. d. menorah, den dienaar v. h. licht, die een symbool is voor de dienaren v. h. licht, die in den loop der eeuwen zijn opgestaan onder het Joodsche volk en waarvan dr. Theodor Herzl de grootste van dezen tijd was. Hij eindigt met een krachtige opwekking om mede te werken aan de grootste taak, die het Joodsche volk ooit ter hand heeft genomen, den opbouw van Erets Israël. Erets Israël leam Israël Am Israël leerets Israël.

Een hartelijk applaus, dat volgde en het hierop geestdriftig gezongen Hatikwah bracht stemming in de zaal. Het verdere hoofdzakelijk muzikale programma werd nu vlot afgewerkt. Onder de medewerkenden bevonden zich de dames Hen, die zang ten beste gaven en waarvan vooral de door mej. Judith Hen gezongen Hebreeuwsche liederen van Tschernikowsky veel bijval vonden. Een buitengewone muzikale prestatie was de zangvoordracht van mr. de Jong, die werkelijk een zeer mooie stem blijkt te bezitten. De declamaties door mr. Hen voorgedragen waren zeer onderhoudend en vielen goed in den smaak. De voordracht, die de heer Hen daarin wist te leggen, was dan ook voorbeeldig te noemen. Hij is een geboren declamator.

Dat ten slotte onze musici, de heeren Coronel en Leeuwe door hun buitengewoon spel zeer veel ter opluistering van dezen avond zouden bijdragen, was wel te verwachten. Het was vooral de heer Coronel, die pianosolo's gaf, waarvan alle aanwezigen zonder uitzondering onbeperkt genoten.

Voordat met „la danse" werd begonnen (men had een piitige jazzband laten aanrukken) vroeg ir. van Lier, voorzitter van de Vereen. v. J. B., nog even het woord. Hij dankte de Zionisten voor hun bemoeiingen om iets aan Joodsch leven hier te brengen en sprak de hoop uit, dat de samenwerking tusschen de Zionisten en de niet-Zionsten ook in de toekomst niets te wenschen zou overlaten. Hij verklaarde, dat hem het voorrecht te beurt was gevallen om op zijn verlofreis Erets Israël te kunnen bezoeken. Verscheidene van de aanwezigen, die familie of vrienden in Erets Israël hadden, maakten van deze gelegenheid gebruik om door den heer v. Lier groeten te laten overbrengen. En inderdaad, wanneer men van Indië naar Holland reist, komt men zoo rakelings langs Erets Israël, dat men er al heel gauw toe komt om dat land te bezoeken, waar thans de oogen van de geheele Jodenheid met gespannen aandacht op gericht zijn. Wij wenschen den heer v. Lier een aangename reis en hopen bij zijn terugkomst veel over zijn bevindingen te vernemen.

Tusschen het dansen door werden voorwerpen, die de meeste aanwezigen ter beschikking gesteld hadden, openbaar verkocht, waarbij de noodige geintjes gelapt werden en waardoor men in staat was om f 250 aan het J.N.F. over te maken. Zoodoende kan deze avond in alle opzichten als ge-

slaagd beschouwd worden en als een aanmoediging dienen tot het houden van meerdere in de toekomst.

Maar ook in Bandoeng werd Chanoekah op waardige wijze gevierd. De afd. van den N.I.Z.B. en de afd. van de V. v. J. B. te Bandoeng hebben één bestuur, zoodat daar een innige samenwerking van allen al van te voren verzekerd was. Vele Batavianen gaven gehoor aan de uitnoodiging van de Bandoengers en trokken op naar het heerlijk koele Bandoeng om aan het feest deel te nemen en zooals men dat hier noemt, tegelijk „een kouden neus te halen".

En het moet gezegd worden, er werd hun een hartelijke ontvangst bereid en de fuif liet ook daar niets aan gezelligheid en vroolijkheid te wenschen over.

De feestavond was daar ongeveer op dezelfde wijze georganiseerd als in Batavia. De heer Olberg, de voorzitter, heette de aanwezigen welkom. Er waren boven verwachting veel belangstellenden. Pas nu weet men, dat er in Bandoeng zooveel Joodsche families zijn.

Een goede basis voor het vormen van een Joodsch vereenigingsleven is dus ook daar aanwezig. Met belangstelling volgde het publiek de opgewekte feestrede van den heer v. Creveld. Hij sprak over het wonder van het kruikje olie, een wonder, dat door vele andere wonderen werd gevolgd. Denken wij slechts aan het feit, dat vele eeuwen later millioenen Joden over de geheele wereld verspreid, ter herinnering aan de gebeurtenissen uit den Maccabeërtijd, nog altijd de menorah ontsteken. Am jehoedi gaj, het Joodsche volk leeft ja, gaat een vernieuwd leven tegemoet in het oude „heimatland".

Na deze rede volgde ook hier een goed verzorgd muziekprogramma. Zang, piano en cello resp. voorgedragen door mej. v. Kreveld en de heeren Hammerschlag en Polak gaven den muziekliefhebbers genotvolle oogenblikken. Uit Batavia hadden zich heeren beschikbaar gesteld voor het houden van voordrachten, w.o. vooral mr. de Jong het publiek weer met zijn mooie stem verrukte.

Om aan de aanwezigen een indruk te geven van het levende Hebreeuwsch werden door mr. Cohen eenige der mooiste gedichten van Tschernikowsky voorgedragen. De welluidende klanken van het herleefde moderne Hebreeuwsch maakten een merkwaardigen indruk. Zeer zeker werden velen van de aanwezigen er zich op dat moment van bewust, hoever zij afgedwaald zijn van 't pad des Jodendoms. Zich Jood bekennen en de taal van zijn volk niet kennen is een der vele tragische momenten, die de Jood in de diaspora doormaakt en hem er duidelijk op wijzen, dat er naast lichamelijken Jodennood ook nog zoo iets als geestelijke Jodennood bestaat.

Aan ir. Levin werd hierna het woord gegeven. Hij dankte namens de gasten van Batavia het bestuur, dat dezen avond georganiseerd had, voor de hartelijke ontvangst. Hij constateerde met voldoening, dat deze avond, in tegenstelling met een vorigen, door zoo talrijke belangstellenden werd bezocht. De belangstelling van de Joden voor hun Jodendom blijkt zelfs in het verre Indië te groeien. Dit wijst erop, dat er in het Joodsche leven een nieuwe geest komt. En inderdaad beleven wij een historisch moment in de geschiedenis van het Jodendom. Met weinige krachtige en pakkende woorden dringt spreker er bij de aanwezigen op aan om zich daarvan bewust te worden. Hazoriem bedimnga, berinna jiktsoroe. Zij die in tranen zaaien zullen in vreugde oogsten. Eeuwen lang heeft het Joodsche volk tranen gezaaid en den bodem vruchtbaar gemaakt voor den oogst. Thans is de tijd van den oogst gekomen, een simcha gedolah voor hen die begrijpen. Daarna werden door ir. Levin eenige gedichten van Rosenfeldt voorgedragen, die goed in den smaak vielen. De avond werd besloten met een gezellige dans. Gedurende dezen tijd werden voorwerpen, door de aanwezigen welwillend afgestaan, verkocht.

Den volgenden avond werden de Batavia-gasten aangenaam verrast door de uitnoodiging van het bestuur om deel te nemen aan een diner, dat aan alle medewerkenden aan den feestavond werd aangeboden. De stemming onder het twintigtal deelnemers was uiteraard buitengewoon vroolijk. Dit samenzijn bracht de Joden weer nader tot elkaar, hetgeen bij tijd en wijle wel noodig is; vooral in dit land, waar de afstanden tusschen de menschen, zoowel in letterlijken als in figuurlijken zin, vaak zoo groot zijn.

Dit laatste is ook de oorzaak, dat ons nog geen uitvoerige berichten over de Chanoekahviering in Soerabaia bereikten. Wel weten wij, dat ook daar het Maccabeënfeest gemeenschappelijk werd gehouden.

ס' משפטים

Deze Sidro bevat een reeks wetten, welke we ons strafwetboek zouden kunnen noemen. Wetten over vrijheidsberooving, moord, diefstal, beschadiging, zedelijkheidsmisdrijven, enz. De Touro volgt hier een geheel andere methode van wetgeving dan wij van menschelijke wetgevingen gewend zijn. Geen hoofdstukken, onderverdeeld in paragrafen en artikelen, doch een naast en door elkaar plaatsen van verschillende gevallen van misdrijf. Soms gewone, dagelijks voorkomend, maar soms ingewikkeld en zeldzaam gebeurend, een enkele maal zelfs practisch een onmogelijkheid. Door deze wetgeving, welke gelijkertijd wet en voorbeeld is, wordt in de eerste plaats de duidelijkheid ten zeerste bevorderd. Dan plaatst deze manier van wetgeven ons meer in de werkelijkheid van het leven, den drogen toon van den jurist bemerken we er niet.

Alleen, we moeten opletten! Enorm beknopt, samengedrukt zijn deze wetten. Er staat geen woord te weinig, maar ook nog geen letter te veel. Elke zin heeft ons heel wat te vertellen, mits we nauwkeurig lezen. Zoeken we voor heden, om een keus te doen, de strafbaarheid bij moord.

„Die een man slaat, en hij sterft, zal gedood worden." (21.12). Vergelijken we hiermee Lev. 24.17: „Een man, die eenig leven van een mensch slaat, zal gedood worden", dan weten we: *elke* dader (het eerste vers) is strafbaar, mits hij vergeleken kan worden met een *man* (tweede vers), alzoo: „een volwassen persoon, man of vrouw, en toerekenbaar. „Die een *man* slaat" in vergelijking met „eenig leven van een mensch" leert, dat voor *elk menschenleven* men strafbaar is, dat vergeleken kan worden met *een man;* dus nog niet levensvatbare zuigelingen uitgesloten. Door de zinstelling „die een man slaat en hij sterft", inplaats van b.v. „die een man doodslaat" leeren we, dat de getroffene niet onmiddellijk dood behoeft te blijven door den slag, maar dat de slag een zoodanige moet zijn, die als natuurlijk gevolg den dood veroorzaakt. Een dood tengevolge van zoo'n slag, al was het ook nòg zoo lang geleden, is eveneens een moord.

Na dit voorbeeld, dat leering geeft over dader, daad en getroffene, een leerstukje voor beoordeeling van verantwoordelijkheid: „En als hij hem geen lagen gelegd heeft, maar God deed hem zijn hand treffen, dan zal Ik u een plaats stellen, waarheen hij vluchten zal". Dit is het voorbeeld van iemand, die een moord doet, zonder ten volle schuldig te zijn. (Het vorige geval heeft ons nog niets geleerd omtrent de schuldvraag!). Het is het voorbeeld van den man die hout hakt, zijn bijl vliegt van den steel en doodt iemand doodelijk. Hij wordt niet gestraft, maar gaat ook niet geheel vrij uit. Zijn vlucht naar de vrijstad is weliswaar om hem te beschermen tegen weerwraak, maar is toch ook in zekeren zin een verbanning. Nauwkeurig hangen we dan ook aan dat „treffen van zijn hand", zou de bijl een geheel onverwachte zijde uitvliegen, dan behoeft hij niet naar de vrijstad te gaan. En wanneer b.v. de bijl al los zat toen hij begon te houwen, en hij wist dat er menschen dicht bij stonden, dan is het misschien wel een „treffen van zijn hand", doch anderzijds een aan moedwil grenzende nalatigheid en behoeft hij evenmin te vluchten.

Evengoed als ons Wetboek de schuld van een dader nauwkeurig vaststelt, evengoed wordt precies omschreven, wanneer geen straf opgelegd mag worden. Doch geeft het te denken: מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב het is geen schuldelooze, dien God tot werktuig kiest om anderen te treffen.

Van het geval van vrijspraak komen we op een geval van klaarbewezen schuld. *Tusschengevallen kennen we niet.* Men is schuldig of men is het niet, wij kennen maar één beoordeeling van een geval, en maar één strafmaat. Als *onze* juristen verschil van meening hebben, dan is het over de beoordeeling van het geval, nooit over de straf. Typisch voor onze rechtspraak: als *alle* rechters iemand schuldig verklaren, wordt de beklaagde *vrij gesproken!* Dat is geen goede rechtbank, waarvan geen rechter in de onschuld van beklaagde gelooft!

„En als iemand moedwil pleegt tegenover zijn naaste, om hem te dooden met list, van Mijn altaar zult ge hem weg nemen om te sterven." Dit „met list' doet dokters uitsluiten, en anderen die met een opzettelijke daad, doch zonder dit gevolg te willen, iemand doen sterven. Geen vrijplaats beschermt den moedwillige (in de woestijn was dit het Levitenleger), zelfs niet de Tempel kan hem onttrekken aan straf. Zooals bekend, zoeken en vinden misdadigers in niet-Joodsche kringen vaak bescherming bij hun heiligdommen. „Om *hem* te dooden" dus niet wie den één dooden wil, en een ander treft (met hem gebeurt *niets*). „Zult ge *hem* wegnemen", en niet wie בשוגג per ongeluk iemand doodde, waardoor hij naar een vrijplaats moest. Het beste bewijs, dat dit vluchten niet als straf gerekend wordt.

We onderscheiden dus wèl: wie iemand doodde door zijn hand, maar op een totaal onvoorziene wijze, met hem gebeurt *niets*. Wie iemand doodt, per ongeluk, doch op een manier welke redelijkerwijs voorzien kon worden, hij moet vluchten. Wie iemand doodt, niet door schuld, doch door grove onvoorzichtigheid, met hem gebeurt eveneens iets. En wie iemand doodt met opzet en met voorbedachten rade, hij is den dood schuldig door de rechtbank.

Een verdere uitbreiding van strafbaarheid vinden we in de verzen 20 en 21: „En wanneer een man zijn knecht of zijn dienstmaagd met den stok slaat, en deze sterft onder zijn hand, dan zal hij gewroken worden. Slechts als hij één of twee dagen blijft leven, zal hij niet gewroken worden, want het is zijn geld." Deze verzen leeren ons, dat doodslag aan meid of knecht *veel verder gaat* dan aan vrije menschen, al zouden we op het eerste gezicht van dit vers ook het tegendeel vermoeden. „Want het is zijn geld, er is hier sprake van heidensche slaven, Joodsche ondergeschikten worden niet als zijn geld gerekend. Maar ook alleen als het „*zijn* geld" is, ondergeschikten van anderen staan gelijk als vrije menschen voor hem. Zelfs als zij *beider* geld zijn (twee personen samen één knecht). Dus wanneer hij „met den stok" slaat (in elk geval een *gewoon* tuchtigingsmiddel), en de knecht sterft „onder zijn hand", is hij strafbaar. „Onder zijn hand' kan niet letterlijk zijn, we wisten al, dat dit gewone doodslag is, maar wil zeggen: onder zijn bereik (תחת רשיתו = תחת ידו) Heeft hij met een ongewoon voorwerp geslagen, dan is hij strafbaar, óók al sterft de knecht er pas na een jaar aan; met een gewoon tuchtigingsvoorwerp alleen als de knecht er door sterft, als hij nog volkomen in zijn macht is. Dus niet als hij in dien tusschentijd aan een ander verkocht is. Heeft hij met een gewoon tuchtigingsvoorwerp geslagen, en hij blijft één of twee dagen leven, wordt hij niet gestraft. Wat staat hier dus voor vreeselijks? Dat een heer zijn hem volkomen toebehoorend personeel met een gewonen stok mag slaan! Maar als hij te hard slaat, dan heeft hij een moord gedaan! Wat niet het geval zou zijn, als hij niet de knecht van een Israëliet was. „Één of twee dagen" is uitdrukking voor 24 uur dat immers op twee verschillende dagen kan vallen.

In vergelijking met het moord-verbod van Noach vinden we opmerkelijke verschillen. Bij de Wetgeving op Sienai is de *algemeene* waarschuwing vervangen door de *persoonlijke*. Wanneer een rechtbank zal kunnen straffen, moet de dader nl. op het oogenblik van de daad gewaarschuwd zijn geweest, hetgeen vóór de Wetgeving niet noodig was. Daarentegen is de straf door God Zelf verzwaard. Herhaaldelijk komen we het in onze wetboeken tegen: מיתה בידי שמים, niet de aardsche rechter, maar de Hemelsche zal straffen. Aan den aardschen rechter is veel van zijn macht ontnomen, ofschoon het begrip „misdaad" enorme uitbreiding heeft ondergaan, *hiermede gelijk zijn de zelfverantwoording en de afwending van straf door teschoewo vermeerderd. Ons geweten is in de eerste plaats onze rechtbank geworden.* Dit is op heden méér het geval dan het ooit geweest is, omdat wij geen rechtbank meer hebben, welke lijfstraffen mag toepassen.

Want deze macht staat in onmiddellijk verband met ons Heiligdom.

Het Jodendom en de Lijkverbranding

door B. J. KATAN

(Voor de Agoedas Jisroëil Jeugdorganisaties te Amsterdam heeft de heer *Barend J. Katan*, student aan het Ned. Isr. Seminarium, een belangwekkende lezing gehouden over het standpunt, dat het Jodendom inneemt ten opzichte van de lijkverbranding.

Zijn met groote belangstelling — ook blijkens het debat, dat op de inleiding volgde — aangehoord betoog verdient o.i. een grooter auditorium, dan de heer Katan ter bewuste overigens zeer goed bezochte bijeenkomst vond, waarom wij den heer Katan verzochten en bereid vonden zijn lezing hier bijna volledig te doen afdrukken.

Red. W. v. I. H.)

Aan Duitschland 1) komt de twijfelachtige eer toe, de lijkverbranding of crematie in haar huidigen vorm het eerst weer sedert eeuwen met succes gepropageerd te hebben. Het was de bekende Jacob Grimm, die in 1849 in de Academie van Wetenschappen een voordracht hield, waarin hij trachtte aan te toonen, dat de gewone wijze van begraven gevaren voor de gezondheid opleverde en dat de lijkverbranding deze tegenging. 't Zou hier echter nog tot 1873 duren, eer hier eigenlijk van een krachtige actie kon gesproken worden, in welken tijd ook in Engeland stemmen voor de vrijheid van crematie opgingen. In 1887 kwam een bond te Gotha tot stand, die thans wel meer dan 50.000 leden telt. — Voor ik echter nu het Joodsche standpunt ten opzichte van de lijkverbranding hoop uit te leggen, lijkt het mij noodzakelijk, eerst even in 't kort te onderzoeken, wat eigenlijk de huidige crematie is.

Begraven is het ter aarde bestellen van het stoffelijk overschot van de afgestorvenen, met als oogmerk, dat de levenden niet gehinderd zullen worden door de ontbinding van de organische bestanddeelen. Lijkverbranding veroorzaakt het omzetten van het lijk door middel van vuur in asch. De geschiedenis leert ons, dat deze wijze van „begraven" reeds in zeer oude tijden bij enkele volken bekend was, ofschoon er ook andere manieren bestonden.

De Egyptenaren 2), met hun overtuiging van het voortleven na den dood, en die dat voortleven zich slechts stoffelijk konden voorstellen, balsemden hun lijken. Het verbranden op groote houtmijten was vooral in zwang bij de Indiërs 3), de oude Germanen en voor een deel ook bij de Grieken en Romeinen.

't Is b.v. bekend, dat de lijken van Caesar 4), Tiberius en Nero verbrand zijn en dat in de 17de eeuw na veldslagen de hoopen lijken na eerst gecremeerd te zijn gemeenschappelijk begraven werden.

De Joden hebben, voorzoover de geschiedenis reikt, altijd hun lijken begraven.

Het Christendom heeft dit van het Jodendom overgenomen en heeft het verbranden b.v. bij de Germanen verdrongen. De wijze van verbranden geschiedde echter in de oudheid anders dan in den modernen tijd in Europa. Homerus beschrijft de „verassching" van Patroclus op schitterende wijze, ons vertellende, dat het lijk op een houtmijt door directe aanraking met het vuur in asch overging, zooals nu nog wel in Z.O.-Azië gebeurt. Onze crematoria echter doen het lijk verteren door heete lucht.

De voornaamste argumenten tegen het ter aarde bestellen zijn, dat het onhygiënisch, onaesthetisch is en bovendien .... dat het te veel plaats inneemt, maar hierover later uitvoerig. Een ander punt, waar wel de aandacht op moet gevestigd worden is, dat het principe voortgekomen *uit* en verbreid is *door* den kring van atheisten, die hiermee tegelijk de onsterfelijkheid van de ziel en de herleving der dooden willen loochenen, een van de redenen

N.V. ALEX FRENKEL & Cos.

Effecten- en Wisselkantoor

Telefoon 3856 13207 **Noordblaak 97** Telefoon 3856 13207

hoek Keizerstraat

Uitvoering van EFFECTENORDERS op alle Beurzen

Wekelijksch Beursoverzicht wordt op aanvraag **gratis** en **franco** toegezonden

---

al, waarom het Jodendom afwijzend tegenover lijkverbranding moet staan. De Protestantsche geestelijkheid heeft zich echter ten deele over die bezwaren heen gezet en leidt in sommige streken wel zoo'n verasschingsplechtigheid. Het Katholicisme 5) staat voorloopig nog afwijzend er tegenover, ook al omdat men er de onsterfelijkheid van de ziel mee wil ontkennen. Van de moderne religieuze stroomingen kon ik alleen het standpunt van de spiritisten vinden, die er tegen zijn, op grond, dat de ziel nog eenigen tijd nauw aan het lichaam verbonden is, waardoor volgens hen de ziel wel degelijk smart zou ondervinden van een zoo spoedige losmaking van het lichaam.

Toen ik reeds dit standpunt der spiritisten had opgenomen trof ik in no. 12 van 32en jaargang van „Het Toekomstig Leven" het tegenovergestelde standpunt aan. Omdat het stuk tegelijkerlijd de voornaamste argumenten der voorstanders der lijkverbranding bevat, neem ik het voor het grootste deel over: „Crematie of begraven? — Men heeft „ons gevraagd naar de meening onder de spiritu„alisten (zoo noemen de spiritisten zich tegen„woordig graag, omtrent de vraag, die hierboven „staat. Er is over gesproken op verschillende spiri„tistische bijeenkomsten en de meeningen loopen „zeer uiteen zoowel hier als elders. De redactie van „The Two Worlds" heeft in het nummer van 19 „October 1928 een beschouwing opgenomen, die „hier voor een groot gedeelte volgt. Oaten, de „redacteur, is een zeer ernstig spiritist van rijke „ervaring, zooals wel blijken zal. *We zijn ver„heugd, dat men meer en meer neigt naar cre„meeren.* (Cursiveering van mij B. J. K.). Er „bestaat nog misvatting omtrent het proces, maar „die wordt langzaam aan overwonnen. Veel men„schen denken, dat het lichaam verbrand wordt, „maar de vlammen raken het lichaam niet aan. „Wij kunnen niet nagaan welke ziekten ontstaan „door de begraafplaatsen, vooral als de graven „vaak geopend worden. We willen niet doen grie„zelen, maar het gezicht van een ontbindend lichaam „is niet te verdragen. Het is een natuurlijk proces, „dat langzaam gaat en lang duurt, terwijl de cre„matie iets dergelijks is, maar slechts eenige uren „duurt in plaats van jaren. Er is geen twijfel aan „of de groote tegenzin tegen cremeeren is hoofd„zakelijk het gevolg van ouderwetsche theologie. „De leer der opstanding had niet alleen een di„recten invloed, maar ook een subconsciënte op „de denkbeelden der menschen in weerwil van het „feit, dat bij toevallige opgravingen slechts een„deren weergevonden werden. Hoe ver de ziekte„kiemen de aarde kunnen doordringen is moeilijk „te zeggen. Wij herinneren ons van eenige jaren „her in een der oude steden in Engeland een open „terrein midden in de stad, dat gebruikt was in „het jaar 1666 om lijken in te begraven en dat „men wilde ontginnen. De kiezelsteenen, waar„mede alles bedekt was, werden weggeruimd en „men begon de aarde te delven. Binnen een paar „dagen vielen er gevallen van pest voor, ofschoon „eenige eeuwen verloopen waren. Wij (d.w.z. Oaten) „hebben menigmaal den heiligen plicht vervuld, „den dienst te leiden bij de begrafenis van oude „vrienden, maar we aarzelen niet crematie te ver„kiezen. Hoe vaak waren wij verzameld bij het „graf, in onbarmhartig weder om de laatste eer „te bewijzen aan een oud vriend en werden ge„noodzaakt na korten tijd naar het kerkhof terug „te gaan om een ander uitgeleide te doen, die bij „de vorige gelegenheid koude gevat had. Men blijft „vaak lang bij het graf toeven, maar zelfs bij „verkorting, als het regent of sneeuwt, dan is er „altijd gevaar voor andermans gezondheid. In het „crematorium is er altijd een kapel, meest met een „orgel en een liefelijke dienst kan gehouden wor„den, terwijl de kist langzaam verdwijnt. De indruk „is plechtiger dan bij het wegzinken in het graf en „de grondkluiten op de kist plompen. Wat is het „effect van de crematie op den overledene? Spiri„tualisten kunnen hier met autoriteit spreken, want „niet zelden spraken ze kort na de crematie met „den overledene. Oaten zelf heeft vaak den dienst „geleid en na eenige dagen den dank ontvangen „van den overledene. Op zulke seances werd dik„wijls gesproken over eenig feit, voorgevallen bij „de crematie, dat het medium niet wist, evenmin „als een der andere aanwezigen en dat bij nader „onderzoek waar bleek te zijn. Nooit heeft Oaten „van een geest gehoord, die last gehad heeft van „de crematie. Spiritualisten moeten wel weten, „dat de dood nooit plotseling is, zelfs waar we „spreken van plotseling overlijden, daar zijn de „onzichtbaren waarschijnlijk al voorbereid en bezig „den overgang te vergemakkelijken. Men moet „noodzakelijk de zekerheid hebben van den dood, „voordat men tot crematie of begraven overgaat. „Crematie schijnt de losmaking der banden van „het lichaam te bevorderen, zooals verschillende „geesten verklaren. Het is een zeker conservatisme, „dat ons doet hechten aan begraven, maar de „wereld gaat voorwaarts. We kunnen niet achter „blijven. Als eenmaal 's menschen taak is afge„sloten, dan is het 't best hem zoo spoedig moge„lijk vrij te maken. Willen we afscheid van hem „nemen, dan is het beter het te doen in de stille „heiligheid van het huis, dan in sombere en „ziekteverwekkende omstandigheden van een kerk„hof." Tot zoover de heer Oaten.

Voor het standpunt van het Jodendom is het noodig, zoo diep mogelijk in de Joodsche geschiedenis terug te gaan, en eerst aan de hand van den Bijbel te bewijzen, dat het begraven van lijken een echt Joodsch gebruik is.

Het eerste, dat in den Bijbel uitvoerig over de wijze van begraven wordt gesproken, is in Genesis, caput 23. Hier zien we, hoe Abraham alle mogelijke moeite doet, om zijn vrouw in de spelonk Machpela te kunnen begraven. Ook zelf zou hij daar later rusten. De overlevering vertelt, dat Sara's lijk niet het eerste in de spelonk was. Reeds Adam en Eva rustten er. Het ouderpaar 6) der menschheid was het eerste, dat daar begraven lag. Hun zou als eerstvolgend doodenpaar het ouderpaar van het Joodsche volk toegevoegd worden. In dit אחוזת קבר rust ook het gebeente van Izak, Jacob, Rebecca en Lea. Rachel werd op reis onder een boom begraven. Jozef en zijn broers maken de moeilijke reis naar Kenaän om hun vader aan den schoot der aarde toe te vertrouwen. Jozef zelf laat zijn broeders zweren zijn gebeente eens uit Egypte mee te voeren, om het te begraven in het land der Vaderen. God zelf *begraaft* Mozes. Begraven worden Ahron, Josua, de Richteren en Samuel — van Ibson en Elon 7) is het bijna het eenige, dat van hen verteld wordt. Van de meeste koningen lezen wij, dat zij begraven worden.

Een tweetal plaatsen kunnen de lijkverbranders schijnbaar tegen ons aanhalen, nl. I Samuel XXXI-12 en Amos VI 9 en 10, welke plaatsen echter door ons weerlegd kunnen worden als bewijs voor het toestaan van crematie.

In Samuel staat, dat de bewoners van Jabes de lijken van Saül en zijn zoons, die tegen de Filistijnen gesneuveld waren, verbrandden. Na alle voorgaande plaatsen waar alleen over begraven gesproken is, behoeft het eigenlijk geen betoog, dat hier niet van een algemeen gebruik sprake is, maar van een noodgeval. De Jabesieten hadden nl. uit liefde voor Saül deze lijken afgesneden, daar de Filistijnen ze smadelijk opgehangen hadden. Ze hadden de lijken naar hun woonplaats meegevoerd en ze daar *verbrand*.

Samuel Laggiado 8) geeft uit een historisch oogpunt de eenige oplossing, waarmede we elke andere verklaring kunnen missen. De vrees, zegt hij, dat de Filistijnen de lijken van Israëls koning en prinsen op het bericht van Jabes' heldenmoed en trouw uit den grond zouden opdelven en wederom met hoon en spot zouden bejegenen, weerhield haar bewoners dezen te begraven. Buitendien moeten we niet vergeten, dat alleen het vleeschachtige door het vuur verteerd werd, de beenderen zelf werden met groote plechtigheid ter aarde besteld.

Onze plaats in Amos baart ons evenmin al te veel moeite. Er staat: „Indien er 10 menschen in een huis zullen overblijven, dan zullen ze sterven. Dan zullen zijn oom en zijn מסרף **zijn verbrander.** de lijken wegdragende, de beenderen uit het huis brengen enz." Laten we aannemen, dat מסרף met een סמ"ך inderdaad „verbrander" beteekent, dan nog is 't geen bewijs *voor* de crematie.

De profeet schildert ons hier een tijd van verwoesting en verwildering. De vijand dringt het diepgezonken Samaria binnen, en duizenden bewoners worden er gedood. Al die lijken verspreidden verpestende, besmettelijke dampen. Wat wonder, dat men zijn toevlucht nam tot het noodmiddel de lijken zoo spoedig mogelijk te verbranden om erger ziekten te voorkomen.

Verder komt er in den Bijbel geen enkele plaats voor, die over 't verbranden van lijken spreekt. Wel over 't verbranden *voor* lijken. 't Was nl. een oeroude zede onder Israël, dat men b.v. bij de begrafenis van een koning, tegelijk diens troon, scepter, kleederen en andere kostbaarheden verbrandde. Dit alleen ter eere van den overledene. Slechts één plaats wil ik nog behandelen, en ik geef toe, dat ik er eigenlijk mee had moeten beginnen. Er staat nl. in de תורה (9: בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב (In het zweet van uw aangezicht zult gij brood eten, tot gij terugkeert tot den aardbodem, want vandaar zijt gij genomen. Want stof zijt gij en tot stof zult gij terugkeeren).

עפר beteekent in heel תנ"ך zonder uitzondering: stof, aardstof, terwijl אפר asch beteekent. Is er voor ons geloovige Joden eigenlijk duidelijker aanwijzing noodig. Tot עפר moeten we terugkeeren, niet tot אפר.

Tot zoover is dus duidelijk gebleken, dat het begraven een oud-Joodsche zede is, of wil men beter omschreven, dat het een oud-Joodsche zede is gesteund op Bijbelsche voorschriften. De Gemoro vatte het begraven als Miizwo op. Zoo staat in Sanhedrin 10): בא מהו עובר עיון בא תעשה. Iemand, die zijn doode een nacht onbegraven laat, overtreedt een verbod. R. Jochanan in naam van R. Simon ben Jochai vraagt in de גמרא d.t.p. 46b מניין למדין את מתו שעובר עליו בלא תעשה. Hoe weten we dat? en als antwoord staat er: תה"ל כי קבור תקברנו ביום ההוא. Er staat, op denzelfden dag zult ge hem begraven, begraven מנא למדין את מתו שעובר עליו בלא תעשה Hieruit blijkt ,dat iemand, die een lijk een nacht onbegraven laat staan, een verbod overtreedt. Het is niet voldoende op welke manier, anders dan begraven, het lijk voor ons onzichtbaar te maken. Verder zegt de גמרא het volgende: א"ל שביר מלכא לרב חמא קבורה מן התורה מניין. De Perzische koning Sjaboer vroeg aan den Amora R. Channa: „Waar staat in uw Bijbel, dat men lijken moet *begraven?*"

Volgens Graetz (B IV einde cap. 20) kwam koning Sjaboer tot z'n vraag, omdat de Perzen de gewoonte hadden hun lijken buiten de stad op bepaalde

plaatsen den roofvogels prijs te geven. Sjaboer wilde nu R. Channa in verlegenheid brengen en R. Channa, die het doorzag, אישתקו כגוא אמר ליה וכא מידי zei niets. Och ja, hoeveel specifiek Joodsche gebruiken en zeden kunnen we niet aan anders geloovigen uitleggen. Konden we niet vorig jaar van de hand van een bekend dominee lezen, dat wij Joden op Tisjngoh Beaw wel vasten, maar hij geloofde niet, dat we in die warmte niet zouden drinken. Probeer een niet-Jood eens te vertellen wat men al dan niet op Sabbath mag doen, hij zal er nooit in doordringen; behalve een enkele uitzondering zooals b.v. de gebroeders Tharaud, die op bijna onbegrijpelijke manier doorgedrongen zijn in het zieleleven van onze Oostelijke broeders en helaas hun antisemietische denkbeelden erdoor lieten zien. Ja, R. Channa begreep het ook, dat hij een Heiden dat Joodsche gebruik niet kon duidelijk maken. Kan men een afleiding als, tot עפר moet men terugkeeren en niet tot אפר een niet-Jood duidelijk maken. Ze zullen 't op z'n hoogst als sophisme begrijpen, maar dat de Mondelinge Leer haar steunpunten zoekt in de תורה zooals een student in z'n dictaat, dat kunnen zij, voor wie geen Mondelinge Leer bestaat, niet begrijpen en dat begreep R. Channa, toen hij zweeg. Niet zoo R. Acha b. Jakob, die vol edele verontwaardiging uitriep אימסר עלמא בידי דטפשאי (= onwetenden) overgegeven. דאיבעי ליה למימר כי קכור. Hij had den vorost moeten antwoorden met te wijzen op het Bijbelwoord: „Gij zult den ter dood gebrachten misdadiger, nadat z'n lijk aan de galg gehangen is, nog denzelfden dag begraven!" De גמרא bespreekt de antwoorden verder, wat voor ons onderwerp van minder belang is.

Het begraven heeft bovendien nog een symbolieke beteekenis. Het lichaam als voorwerp, dat de onsterfelijke ziel omvat, is heilig en als zoodanig mag het niet verbrand worden, net zoo min als b.v. een ספר תורה dat immers ook begraven moet worden.

„Waar dus", zoo schrijft Unna, „het begraven voorschrift is, daar is naar Talmoedische principiën de verbranding ontoelaatbaar כל הנקברים לא ישרפו. Daarom schrijft ook Maimonides: 11) „Wanneer iemand bij laatsten wil nalaat, dat men hem niet begraven zal, zoo zal men geen gevolg aan deze wilsbeschikking geven, omdat het *begraven een gebod is*", want er staat in de Touro: כי קבור תקברנו! Verbranden is gewelddadige bespoediging van het ontbindingsproces, een gewelddadige vernietiging door menschenhanden, dus verboden.

In Gittien 56b komt het volgende voor: „Titus, de verwoester van den 2den Tempel, had nagelaten, dat zijn lijk verbrand en de asch in de zee zou worden verstrooid, opdat de God van de Joden hem niet zou kunnen vinden en bestraffen". Ook hier dus wordt de verbranding als het eenig afdoende middel van vernietiging voorgesteld.

Een ander punt, dat men onder de oogen moet zien, is het feit, dat, al stellen de voorstanders van crematie het zoo voor, dat nl. alles afgeloopen is met de crematie en ziel en lichaam verdwenen zijn, dit volgens Joodsch standpunt onaannemelijk is. Immers dan zouden ziel en lichaam van al die vrome martelaren van de Middeleeuwen en inquisitie enz. allen geheel vernietigd zijn. Terwijl wij toch juist God vragen of hun זכות ons eens weer zal doen terugkeeren, naar ons land.

Al is het tot zoover duidelijk, dat er voor den geloovigen Israëliet geen twijfel bestaat, of het begraven van een doode כן התורה is, zal een niet-geloovige aanhalen: „Maar het begraven is hygiënisch, onaesthetisch, ongezond."

De aanhangers der lijkverbranading zullen u met de grilste, afgrijselijkste kleuren schilderen het verrottingsproces, dat een lijk onder aarde ondergaat. Ze zullen u zelfs foto's toonen, om hun woorden te staven. Door de begraafplaatsen worden volgens hen infectie-kiemen verbreid. Ze zullen u voorbeelden aanhalen van begraafplaatsen, waar dooden lagen, gestorven aan een besmettelijke ziekte, welke begraafplaatsen opgegraven werden. De werklieden, die dat deden, stierven voor een groot deel aan dezelfde besmettelijke ziekte.

Maar daartegenover zijn gevallen bekend van het opgraven van b.v. 45.855 soldatenlijken, in staat van ontbinding verkeerend, in het jaar 1871, waarbij niet één der opgravers door een ziekte aangetast werd. 12) Gesteld dus, dat in het eerste geval géén toeval in het spel is en dus die arbeiders toevallig aan dezelfde epidemie stierven, is nog het tweede geval voornaam genoeg om het gevaar tot een minimum te reduceeren.

Vragen we ons dus af: Kunnen de begraafplaatsen gevaar voor de gezondheid opleveren? Unna heeft hierop een antwoord gegeven door aan te halen een uitspraak van de „Wissenschaftliche Deputation für das Medizinalwesen". Het antwoord luidde: „*Ja*, 13) ingeval van ongunstige grondwaterverhoudingen bij niet voldoende diepte der graven". Verder antwoordde de commissie: „De graven zijn *zeer gering*, wanneer ieder lijk afzonderlijk begraven wordt". Wat betreft de benadeeling der gezondheid door infectie had men geen voldoende ervaring. Gevallen, dat menschen zich in een goede gezondheid mogen verheugen ondanks het feit, dat ze in de onmiddellijke nabijheid van graven wonen, komen bij duizenden voor., b.v. in Rotterdam, waar verschillende begraafplaatsen binnen de kom der gemeente zijn en de Joodsche begraafplaatsen, waar een bewaarder is!.

Prof. Rosenthal, physioloog, schrijft: Daar het vergaan geen schadelijke stoffen voortbrengt, zoo is het volstrekt overdreven, wanneer eenigen zonder meer elk kerkhof voor gevaarlijk verklaren. Ook verschillende andere groote professoren achten het gevaar der begraafplaatsen denkbeeldig.

De Joodsche wijze van begraven, voorgeschreven in Jore De'ah 14) voldoet aan de verschillende eischen, waardoor het gevaar tot nul teruggebracht wordt. Ieder lijk moet afzonderlijk liggen. Tusschen iederen doode moet voldoende ruimte zijn. Zes vuisten minstens moet de aardlaag boven de kist zijn. 't Begraven zou op zichzelf onaesthetisch zijn, de crematie niet. 't Is zoo plechtig, als de kist langzaam neerzinkt en de bloemen achterblijven! Maar is, wat men niet met het lijk ziet gebeuren, zoo veel aesthetischer dan het langzame ontbindingsproces onder aarde. 't Lust me niet u een beschrijving te geven van zoo'n verbrandingsproces, maar alle beschrijvingen komen in afschuwelijkheid overeen.

De economische bezwaren, dat de begraafplaatsen te veel plaats innemen, kunnen niet ernstig gemeend zijn. Zouden wij in ruime huizen wonen en onze dooden hun lapje grond niet kunnen laten. 15)

't Is zeker, en dat valt niet te betwisten, een Joodsche plicht, zoo spoedig mogelijk een doode te begraven, en het ontbindingsproces te bespoedigen. Opdat de הביט הקבר zoo kort mogelijk dure, begraaft men nog in Palestina en Azië de lijken ongekist en vergis ik mij niet, dan bestaat in Rusland de gewoonte het lijk gebonden tusschen twee planken te begraven רש"א 16) R. Salomoh b. Adereth kreeg de vraag, of het geoorloofd is, door verkalking de ontbinding van een lijk te bevorderen, om daardoor des te spoediger te kunnen voldoen aan den wil van den overledene, die als zijn uitdrukkelijk verlangen te kennen had gegeven, bij zijn verwanten in een Noord-Afrikaansche stad begraven te worden. Kort maar beslist luidt het antwoord. Het Jodendom kent niet anders dan begraven. Het lijk moet in het graf onaangeroerd blijven liggen. Een opgraving van het lijk is derhalve een heiligschennis. De mensch, uit aarde geboren, moet naar de aarde terugkeeren en daar rusten in het stof, totdat God de lijken uit hun graven zal doen verrijzen. In dit bizondere geval zou ik het kunnen veroorloven, zoo de kalkbestrijking niet een onmiddellijke, maar slechts een bespoedigende verandering ten gevolge heeft.

---

1) Cf. Winkler Prins' Encyclopaedie onder „Lijkverbranding".
2) Ulrich Wilcken. Griech. Gesch. 1926. 2e Aufl. p. 51 en p. 35.
3) Dr. Isak Unna. Die Leichenverbrennung. p. 3.
4) L. M. Hartmann und J. Kromayer. Römische Geschichte. Gotha 1921 2e Aufl. p. 8.
5) Cf. prof. G. P. Groenen Lijkverbranding p. 31 e. v.
6) S. R. Hirsch daar ter plaatse.
7) Ph. Coppenhagen. Lijkverbranding. De Vrijdagavond I-98a.
8) Cf. Monasch. Lezingen gehouden in de ver. Mekour Chajjiem. 4e Bundel pag. 47.
9) Cf. dr. Schiffer. Die Feuerbestattung, pag. 3.
10) Sanhedrin VI. 5.
11) Rambam Jad Hachazakah הלכות אבל 12.1.
12) Cf. Unna pag. 14.
13) Cf. Unna pag. 15 e.v.
14) יורה דעה cap. 362.
15) Zie verder uitmuntend betoog van prof. Groenen, pag. 130 e.v.
16) Zie Monasch, pag. 55.

BUITENLAND

Einsteins Relativiteitstheorie

In het Hebreeuwsch

Het wereldberoemde werk van prof. dr. Albert Einstein „Die Allgemeine und die Spezielle Relativitätstheorie" is bij de uitgeversmaatschappij Owir te Tel Awiw in het Hebreeuwsch verschenen. De vertaling is van dr. Jakob Greenberg. Het origineele manuscript van prof. Einsteins werk is aan de Hebr. Universiteit te Jeruzalem ten geschenke gegeven. Aan de voorrede van de Hebr. uitgave door prof. Einstein geschreven ontleenen wij, dat het hem zeer veel pleizier doet, dat zijn werk in de taal onzer Vaderen is verschenen, omdat deze een belangrijke factor is in het streven naar cultureele onafhankelijkheid der Joden.

De numerus clausus

In Roemenië

Voor den eersten keer wordt in de troonrede van Roemenië melding gemaakt van den numerus clausus in de volgende bewoordingen: De beteekenis van Roemenië in het raam der beschaafde staten verplicht ons het cultureele peil van alle standen en klassen te verheffen. Het geheele onderwijs moet uitgebouwd worden, de universiteiten zoo uitgerust, dat zij aan haar doel volkomen beantwoorden. Het rechtsgevoel van het Roemeensche volk eischt, dat aan de hoogescholen alle nationale en godsdienstige minderheden zich mogen verheugen in de volste gelijkheid en welwillendheid binnen het raam der grondwet. Wij merken slechts op, dat het rechtsgevoel wat laat ontwaakt. Zou het soms in verband staan met de lang uitblijvende leeningen, die in het buitenland, naar verluidt, geplaatst worden?

Tegen de kalenderhervorming

Amerikaansche actie

In Amerika schijnt men zich van niet-Joodsche zijde zeer te interesseeren voor de nog steeds hangende plannen tot kalenderhervorming. De raad van synagogenbonden in Amerika heeft Rabbijn dr. de Sola Pool, een geestelijke van Nederl. afkomst, afgevaardigd om voor een commissie terzake door de Amerik. Regeering ingesteld te pleiten uit naam van alle richtingen des Jodendoms tegen elke kalenderhervorming, welke den Sabbath in gevaar brengt.

Central Relief Committee z.g.

Het New Yorksche Central Relief Committee heeft al zijn sub-comité's in Europa en Palestina medegedeeld, dat het zijn bureaux op het eind van het vorige jaar heeft gesloten. Deze orthodox-Joodsche organisatie heeft gedurende den oorlog en in de tien jaren daarna machtig veel voor de Thouro-instituten in Oost-Europa gepresteerd. 75 millioen Dollar heeft dit Committee gedistribueerd in samenwerking met eenige andere hulporganisaties. In Weenen leidde O.R. S. Fürst de actie en de distributie. De leiders in New York, die zch zoo groote offers getroostten, waren de heeren Rabbijn Aron Teitelbaum en Moritz Engelmann.

Nieuwe Beis Jaangakouw-school

In Weenen geopend

Nu heeft ook Weenen haar eerste Beis Jaangakouw-school gekregen. Dezer dagen is deze op luisterrijke wijze ingewijd, waarbij velen — ook niet-agoedisten als b.v. de vice-voorzitter der groote Joodsche gemeente dr. Jakob Ornstein — van hun sympathie voor dit grootsche Agoedo-werk: de opvoeding der vrouwelijke Joodsche jeugd, getuigenis aflegden. Ter eere van den onvermoeiden strijder voor de belangen der orthodoxie, voor den heer Wolf Pappenheim, die onlangs 80 jaar werd, is deze school opgericht kunnen worden.

Nieuws uit Palestina

— De Gemeenteraad der Joodsche stad Tel Awiw heeft 60 vrederechters benoemd ter oplossing van geschillen ook in civiele zaken. Daaronder bevinden zich drie vrouwelijke rechters.

Joodsch Vice-Gouverneur van New York

Colonel Lehman

Colonel Herbert H. Lehman is benoemd en reeds geïnstalleerd als vice-gouverneur van den staat New-York. Dit is de eerste keer, dat een Jood deze voorname positie bekleedt. Ter gelegenheid van zijn ambtsaanvaarding schonk de nieuwe vice-gouverneur een gift van, in Nederlandsch geld omgerekend, circa f 5250 aan de organisatie Jong Judea ter opvoeding van de Joodsche jeugd.

Immigratie en Emigratie

In Palestina

Blijkens de officieele gegevens bedroeg het aantal Joodsche immigranten in Palestina in 1926 14.646, terwijl er 7364 emigreerden. In 1927 bedroegen deze getallen resp. 3450 en 5070. En in 1928 (tot 1 December) 1991 en .... 2069.

Bond van werknemers in de Agoedas Jisroëil

In Duitschland gesticht

Op initiatief van de arbeidsbemiddelings-centrale der Agoedas Jisroëil is in het leven geroepen de bond van werknemers in de Agoedas Jisroëil. De zetel van den bond is Frankfort aan de Main. De stichting van plaatselijke afdeelingen is reeds in vergevorderden staat van voorbereiding. Drie doeleinden heeft deze bond: arbeidsbemiddeling, juridische raadgevingen en sociale voorzorg. Bovendien zal de bond de Sabbath-heiliging propageeren. Bij de regeering zal opgekomen worden voor de orthodoxe werknemers. Een bondsorgaan zal binnenkort verschijnen onder den titel: „De Joodsche werknemer".

Nieuws uit Palestina

— Voor de Technische Hoogeschool in Haifa heeft de bekende millionair en Agency-propagandist Felix M. Warburg een bedrag van f 25.000 ter beschikking gesteld.

— In Palestina vield de vorige week veel sneeuw. Het was er, dit gebeurt niet dikwerf, ijzig koud.

— Dr. Schmarja Levin, ook een der zion. propagandisten, die wij in ons land de laatste jaren zagen, heeft tezamen met den bekenden dichter Bialik een uitgeversmaatschappij „Dewir" opgericht. De Amerikaansche miliionair Julius Rosenwald stelde dr. Lewin een gift van f 12.500 ter hand ter ondersteuning van deze cultureele maatschappij.

— De Hebr. Taalvereeniging in Palestina heeft dezer dagen haar zilveren jubileum gevierd.

— Felix M. Warburg heeft dit jaar de United Palestine Appeal geopend met een gift van f 125.000.

— Volgens de officieele cijfers zijn er thans 1200 Joodsche werkloozen in Palestina.

Korte Berichten

— De president der Zion. Executieve Nahum Sokolow begeeft zich op het einde dezer maand weer eens naar Amerika ter ondersteuning van een campagne der United Palestine Appeal.

— Uit Amerika wordt gemeld, dat de Doopsgezinden zich hebben aangesloten bij de bezwaren van Joodsche zijde geuit tegen een event. kalenderhervorming, die den Sabbath in gevaar zal brengen.

— Tot professor in de rechtswetenschap aan de universiteit te Kiel is benoemd mr. Hermann Kantorowitsch.

— De Kleistprijs voor litteratuur voor 1928 is gewonnen door mej. Anna Seghers, een jonge Joodsche schrijfster te Mainz.

— De Gemeenteraad te Weenen besloot een straat te noemen naar den uitvinder van het Esperanto dr. Zamenhof, die, gelijk bekend is, een Jood was.

— De Roemeensche Minister van Onderwijs heeft thans imperatief voorgeschreven, dat de lesroosters op de openbare scholen zoo moeten worden ingedeeld, dat de Joodsche kinderen op Sjabbos van schrijven zijn vrijgesteld. Het schoolbezoek blijft evenwel dien dag verplichtend.

— De Koning van Bulgarije woonde kortelings een Talmoedles aan de universiteit te Sofia bij.

— Een nieuw Jiddisj dagblad: Der Argentiner Tog is in Buenos Aires opgericht.

— Een eigen Jiddisj theater zullen de Joodsche inwoners van de hoofdstad van Argentinië binnenkort tevens krijgen.

— De rechter in de rechtbank te Sydney mr. Cantor is gekozen tot president der zionistische organisatie in Australië.

— Een trouw synagoge-bezoeker te Toronto, de heer Charles Henderson, die dezer dagen overleed, liet ten behoeve van dit bedehuis een som van f 50.000 na.

— De O.R. van Casablanca Rabbi Ephraïm Enkana heeft van de Fransche Regeering de ridderorde van het Legioen van Eer verkregen.

— Onder leiding van het curatorium der Jesjiwoh te Frankfort wordt aldaar een school voor Sjochetiem gesticht.

— In Chrzanow (Galicië) behaalden bij de verkiezingen voor den Kerkeraad de agoedisten negen zetels, de zionisten, bondisten en onpartijdigen ieder een zetel.

— De Pietrokower Raw O.R. Schapiro, ten onzent ook bekend, heeft zich op een langdurige studiereis begeven, om de verschillende onderwijsstelsels op de Jesjiwous te vergelijken ten behoeve van de inrichting van het leerprogramma aan de weldra te openen wereld-Jesjiwoh in Lublin.

— In Berlijn vond de vierde landelijke conferentie der Oost-Joodsche organisaties in Duitschland plaats onder leiding van den heer Samuel Haarpuder.

— De Joodsche gemeente te Kaïro vierde op 2 Januari jl. den verjaardag van Rambam (Maimonides) op feestelijke wijze. Het Joodsche kwartier was geïllumineerd en in de Groote Synagoge hield

---

Broeder en Zuster

(Vervolg)

„Mijn vrouw heeft daarbinnen bezoek, toen heb ik gedacht dat het beter overlegd zou zijn, wanneer ik jouw kamer binnen ging; het duurt immers, helaas niet lang meer dat wij het genoegen hebben jou bij ons te zien."

„U bent bizonder goed...."

„Kind! wat beteekent goed. — Is iemand goedig wanneer hij iets doet dat hem verheugt? Je weet immers zeer goed hoe 't ons een waar genoegen is dat wij den kowoud (eer) van jou hebben; — ja kon 't zijn, we lieten je niet meer weggaan. Maar wat heb ik eigenlijk willen zeggen.... mijn vrouw is bijdehand, zeer bijdehand."

„Zonder twijfel, stemde Mirjam toe, Rachel is bizonder bijdehand, maar ze is even goed als wijs. — O, ze is toch zoo goed.

Gelukkig lachende boog hij het hoofd als teeken van toestemming. „Ze is, zeide hij, een ware eisches gajiel (brave vrouw). — Mirjam, je moogt haar zoo lang kennen als je wilt, maar wat ze is, dat weet je toch niet; — en mijn levenlang kan ik er God niet genoeg voor danken, dat hij mij heeft begenadigd met zoo'n vrouw!"

„Jammer, antwoordde Mirjam lachend, dat u er vanmorgen niet bij was, toen Rachel van u sprak; u had dan van haar hetzelfde over u kunnen hooren, wat u zooeven over haar hebt gezegd."

„Zie je wel, heb ik het niet gezegd! Zoo is zij, zoo spreekt zij.... en toch.... wat ben ik tegen haar! — Maar wat ik ook wilde zeggen? Mijn vrouw is heel verstandig en ze heeft gelijk, hoe prachtig het ook zou zijn, indien we jou altijd bij ons hadden; 't kan, 't mag niet zijn, 't ware te gewaagd. En lief kind! — ik moet je er bizonder om verzoeken, let er vooral op, dat van de straatzijde niemand jou kan zien."

Dat zeggende trad hij naar het venster om zich te overtuigen dat de jaloezieën goed gesloten waren.

„Heeft men mij, vroeg Mirjam verschrikt, dan van straatzijde gezien?"

„Niet dat ik weet, antwoordde hij, maar 't kwam mij vanmiddag voor als waren de jaloezieën niet dicht genoeg.

„Ik heb, antwoordde Mirjam kleurend, voormiddag er achter gestaan en heb zoo op straat gezien toen de lieden uit sjoel kwamen, maar ik kan mij niet voorstellen, dat iemand mij toen kan hebben gezien.... als u intusschen denkt...."

„Ja, ja, kindlief! ik vermeen dat het beter ware zoo jij volstrekt niet bij het venster kwam. Weet je, kindlief, ik denk volstrekt niet, dat iemand jou reeds heeft gezien, maar ik denk wel dat te veel voorzichtigheid altijd beter is dan te weinig. Maar kind je behoeft je daarom niet ongerust te maken, ik geloof vast dat nog niemand je heeft gezien."

Mirjam was echter ernstig ongerust geworden en drong er bij hem op aan haar toch te willen zeggen wat hij nu eigenlijk duchtte.

„Nu, welbeschouwd heb je wellicht gelijk, antwoordde hij eindelijk; 't kan wel zijn dat het beter is de gansche zaak te kennen dan dat je, God weet, je het allerergste voorstelt."

„Zeker, zeker: drong Mirjam aan, ik verzoek u mijnheer Kohn, zoo dringend mogelijk, mij alles te willen zeggen."

„Alles.... wat praat je toch kind! er is immers niets.... dat wil zeggen.... zoo goed als niets.... maar wil je het, — ik had er anders liever eerst mijn vrouw over gesproken."

„Waarloe dat? Mijnheer Kohn zeg 't mij toch."

„Nu kind ai klaar, al wel, ik vertel immers al dat mijn horloge vandaag is blijven staan en van middag nu, tegen mincho-tijd heb ik niet geweten of wij het roepen van den sjoelbode niet gehoord hebben of dat het nog te vroeg was. Nu ik kleed me en ga op weg, maar de sjoel was nog gesloten en er was nog niemand behalve reb Jecheskel Lärmann — je kent hem immers, hij is de broeder van mijn schoonmoeder en de oom van mijn Rachel; moge zij honderd jaar oud worden en nog ouder! Nu ik zeg: Gut Jomtow reb Jecheskel, en vertel hem dat ik gedacht had dat men al in sjoel zou zijn. Hij lachte en toonde mij zijn horloge; 't was nog 'n halfuur vóór Mincho. Nu, we babbelen over ditjes en datjes en pratende komen we aan den Ring, en aan het einde van den Ring — je weet wel waar de weg naar het kasteel toe begint te rijzen — houdt een rijtuig stil. Ik denk aan niets, maar opeens geeft reb Jecheskel mij een stomp in de ribben en fluistert me iets in het oor. „Wet zegt u?" vroeg ik heel zacht. Hij sprak intusschen geen woord, maar stak den wijsvinger naar het rijtuig uit, en wat denk je wie er in zat?.... Je vader!" voltooide hij na een korte aarzeling zijn langdurige mededeeling, lang uitgesponnen, omdat hij het lieve meisje wilde voorbereiden en sparen.

Een kreet van schrik kwam over Mirjams lippen.

„Kindlief kindlief! fluisterde de brave man bewogen, binnen zijn toch immers menschen.... ik bid je in hemelsnaam!"

„Mijn vader.... stotterde Mirjam, mijn vader.... hier."

„Nu, wat is dat? — Of je vader in Woikersdorf is, of hier; hij weet immers niet dat je hier bent en niemand weet het, wanneer je maar niet naar het venster gaat en niemand je hier hoort, dan zal niemand het gewaar worden. — Ik bid je, ik heb je immers dadelijk gezegd dat het niets is. — Kindlief! kindlief! je bent anders zoo flink en bijdehand, wat valt je nu ineens in zoo bang te zijn."

Maar Mirjam was niet zoo spoedig in staat weer kalm te worden; de gedachte, zich met haar vader in één plaats te bevinden, vervulde haar met angst.

„Ware ik maar eerst weder op Seidlerhof" murmelde zij dof voor zich heen.

„Zoo God wil, troostte Kohn, ben je overmorgen vroeg weder daarbuiten, morgennacht komt Seidler en haalt je; en in het dorp ben je toch veilig. Ik bid je daarom kindlief, wees maar niet angstig; op mijn nschomoh (bij mijn ziel), ik geloof dat niemand je heeft gezien. En indien wel, zou je denken dat ik niet mans genoeg ben om je te beschermen tegen wien overigens ook."

De kleine man nam, dit zeggende, een zoo uitdagende houding aan, dat Mirjam trots haar gejaagdheid nauwelijks in staat was een glimlachje te onderdrukken, hij echter merkte het niet.

„Zie eens kindlief, ging hij voort, ik heb geen kind maar hoop op God, dat Hij mijn beste, edele vrouw met eenige moge bedenken.... en wanneer ik dan een dochter heb dan zal 't mijn hoogste wensch zijn dat zij worde als jij.... zóó veel houd ik van je.... en je zoudt niet willen gelooven, dat je in mijn huis veilig bent, — dat ik je beschermen zal tegen al het kwade en tegen de kwaden?"

„Wat mij betreft, verzekerde Mirjam, vrees ik in 't algemeen niet meer, God stond en staat mij bij — voor me zelf ben ik gansch onbezorgd.... wist ik maar dat mijn broeders ook niets te vreezen hebben."

Kohn haalde de schouders op. „Wat behoef je te vreezen? Heb maar goeden moed en vertrouw op God, dan zal alles wel goed worden."

De tijd van den oogst was genaderd. Als goud prijkten de korenakkers van alle zijden, en de aren neigden diep ter aarde in buitengewone volheid. 't Was tegen den avond, langzaam gleed de gloeiende zonneschijf ginds al lager en lager achter de bergen en haar laatste stralen bedekten den avondhemel met gouden purperglans.

Uit het naaste dorp weerklonken vroolijke wijzen; de jonge boerenknapen deden hun schoonen draaien in lustigen dans en tot naar buiten over de velden drong de jubel der vroolijken, die op hun wijze den Zondag vierden.

Op het smalle pad tusschen de velden wandelde een eenzaam man met langzame schreden; hij had de handen op den rug gekruist, zijn hoofd was gebogen, zijn gansche houding ietwat ter aarde geneigd. Of hij de graanakkers monsterde? Hij was de eigenaar of veeleer pachter dezer akkers en de gansche rijkdom van rondomme was zijn eigendom. Een weldoend, een heerlijk gevoel had de borst van dien man moeten vervullen; nauwelijks een jaar geleden bijna wegens schulden gegijzeld en nu de zekere hoop op zoo rijken zegen. En toch was de uitdrukking zijner gelaatstrekken geen blijde, integendeel lag er een diep wee op zijn aangezicht en zijn wangen, eertijds frisch en bloeiend, waren geploeid en geel.

(Wordt vervolgd)

de Opperrabbijn een Hebr. en Arabische „Derosjo" over de beteekenis van Rambam. Het Egyptische blad „Mokatam" verklaart er prat op te gaan, dat Mozes ben Amram en Mozes ben Maimon in Egypte geboren zijn.

— De verkiezingen in de Joodsche gemeente te Dresden hadden tot resultaat, dat in het Kerkbestuur gekozen zijn drie liberalen en twee zionisten en in den Kerkeraad 7 liberalen, 6 zionisten en 2 leden der vereeniging voor Joodsche gemeentebelangen.

— Op hartelijke wijze heeft de President van Tsjecho-Slowakije Masaryk een deputatie namens de orthodoxe Jodenheid in dit land bestaande uit de Opperrabbijnen Schreiber (uit Presburg), Weber (uit Pystian) en Katz (uit Neutra) ontvangen.

— Tot president der Berlijnsche (groote) Joodsche gemeente is voor het eerst een zionist gekozen nl. dr. George Kareski.

— In Czernowitsch hield de Roemeensche Mizrachie een congres, waaraan met den mizr. leider Rabbi Meïër Berlin nog acht Rabbijnen deelnamen.

— Tot hoogleeraar aan de universiteit te Saloniki in de Joodsche geschiedenis en litteratuur en de Hebr. taal- en letterkunde is benoemd dr. Lazare Belleli.

— De zionistische leden van den Berlijnschen Kerkeraad hebben met de liberale (très étonnés de se trouver ensemble) een compromis gesloten, waardoor o.a. op kosten der Berlijnsche Joodsche gemeente aan de Hebr. universiteit te Jeruzalem een leerstoel voor Duitsche litteratuur zal ingesteld worden.

— De Lettlandsche Regeering stond 15.000 dollar toe voor de cultureele nooden der Joodsche minderheid, 6000 voor het ambachtsonderwijs en 3000 voor de Joodsche opleidingscursussen tot onderwijzer.

„In Memoriam"

Uw hand heeft op ons hoofd gelegen
met zachten druk, vol liefdegloed.
Vol deemoed hebben wij gezwegen,
uw hand heeft op ons hoofd gelegen
in stil vertrouwen .... zacht en goed.

Vol aandacht hebben wij geluisterd
als ge getrouw ons bensjen deedt,
voor ons hebt ge toen zacht gefluisterd.
Vol aandacht hebben wij geluisterd,
wijl 'n glimlach uit uw oogen gleed.

Daar ligt het hoog're in verborgen,
iets groots .... dat immer ons ontroert,
voor ons gegeven al uw zorgen,
daar ligt het hoog're in verborgen,
iets heiligs, dat de ziel beroert ....

HARRY J. DE VRIES

Dussen

„Nacht-Stilte"

Stille-eenzaam-zwijgende nacht,
waar er de heldere sterren nu flonk'ren,
en door het maanlicht er schaduwen donk'ren.
Nachttonen ruischen er lief'lijk en zacht.

Diep-melancholisch ruischt er het lied,
met z'n zwaarmoedig-droeve tonen,
hoog door het dak der blaad'ren kronen,
zachtkens-verstervend — in 't blauwe verschiet.

Nachtnevelen sling'ren rond om 't hout,
door de stil-droomende-geurende boomen,
die er zoo vreemd, zoo stil staan te droomen,
dicht naast elkander in 't eenzame woud.

Totdat uit 't Oosten het naderend licht
breken doet langzaam met schit'rende stralen,
en waar de nev'len, als zilveren kralen,
spattend en vonkend .... 't woud nu belicht.

. . . . . .

Stille-eenzaam-zwijgende nacht,
waaruit de dag als opnieuw wordt herboren,
eens zal het licht er in eeuwigheid gloren,
hoog, waar God troont met grootheid en macht.

HARRY J. DE VRIES

Dussen

„Sneeuw"

Hoog schemert nog het late avondrood,
en verft met blinkend-goud de verre dreven,
met donk're nev'len nu omgeven,
verzinkt de dag .... nu stil en dood ....

Nu dwarr'len witte vlokjes rond,
hun smetloos wit bedekt de koele zoden,
'k heb u lief, o teere winter boden,
nu gij weer daalt, uit heem'len, op den grond.

Want hoog boven in 't blauw azuur,
daar waar de sterren staan te gloren,
werdt gij uit regen, koel geboren,
gewrocht door God .... in de natuur.

HARRY J. DE VRIES

Dussen

Achterhoek

De ziekte van een rijkaard.

Een rijk, maar uitermate gierig man ontving bezoek van een rabbijn, die zichzelf introduceerde met de woorden:

Ik kom een ziekenbezoek bij u afleggen.

Ziekenbezoek, vroeg de rijkaard verwonderd; wie vertelt u, dat ik ziek ben?

Dat vertelt de wijze Salomo mij, was het antwoord, want in zijn Kouhéles staat te lezen: er is een kwade ziekte, nl. rijkdom, die door zijn bezitter angstvallig bewaard wordt.

Welnu, dan hebt u thans uw plicht gedaan, zeide de „zieke" lachend.

Pardon, nog niet, want de Talmoed leert: wie een zieke bezoekt, neemt één zestigste deel van zijn ziekte weg. En ik heb nog *niets* weggenomen.

Dàt hielp.

OPRUIMING
ONZE GEBOUWEN MOETEN LEEG
A.P. MARTENS & Co.
Hoofdmagazijn Botersloot, Rotterdam

Kijk eens voor Jantje, van MARTENS natuurlijk, en wanneer Jantje er uit gegroeid is, krijgt Pietje het en wanneer die er te groot voor geworden is, kan Kareltje het weer gebruiken, zóó sterk is al het ondergoed van MARTENS.

Cassa Dameshemd ajour bewerkt 43	2 pers. Grasl. Lakens gefestonneerd 1.38	Flan. Dames Nachtjaponnen in 20 div. strepen met zijden Brandenbourghe 1.89
Cassa Dameshemd met feston en entredeux 93	2 pers. Congol. Lakens ajour bewerkt 1.68	Zephir Damesstofjassen in moderne strepen 1.28
Cassa Pantalons ajour bewerkt 49	Sloopen met overslag . . 29	Grijze Damesstofjassen . 1.68
Dames Nachthemden met entredeux 98	Sloopen, gefestonneerd . 39	Jaeger Flanel Onderjurk ajour bewerkt 1.38
Dames Nachthemden prima Madap. met feston en entredeux 1.68	Sloopen ajour en rond gefestonneerd . . 68	

Filialen gevestigd: STROOVEER - VAN DER TAKSTRAAT
WEST-KRUISKADE 9-11 (bij het Kruisplein, Diergaardesingel)
HILLEVLIET (hoek Putschebocht 1 „De Vlijt")
ROTTERDAM

KOOPT ONZE ONOVERTROFFEN BEDSTELLEN EN MATRASSEN
2-Pers. Kapok Bedstel 21.90
2-Pers. Matras Garnituur 29.90 - 3-deelig 49.—

Raat
REKEN-MACHINE
Sterk - Niet duur
Practisch
Prijs Fl. 350.-
D. D. GROEN - ROTTERDAM
WITTE DE WITHSTRAAT 94a, TELEFOON 53423

JOH. GAST Jr.
SCHILDER-DECORATEUR — WINKEL-RECLAME
JERICHOLAAN 56
Werkplaats CATHARINASTRAAT 6 — TELEFOON 11436
ROTTERDAM

Gebruikt uitsluitend de MODELMELK
en de daaruit bereide producten van de
N.V. HYGIËNISCHE MELKSTAL „DE VAAN"
BERGSCHENHOEK - TELEPH. 42266 - ROTTERDAM

Radio-Technisch-Bureau
H. van Driel
L. Rottekade 299 — Hillegersberg — Tel. 9169
Vraagt demonstratie

H. v. d. MOLEN
voorheen Coupeur der Firma SOMERS & Co.
HEEREN- EN DAMESKLEERMAKERIJ
PROVENIERSSTRAAT 33b - TEL. 40148
Door geringe exploitatiekosten belangrijk lagere prijzen - Bekende prima coupe
Vraagt zonder verplichting staalcollectie

N.V. Autokoetswerk en Rijtuigfabriek
voorheen J. C. DOLK
- Oudste en grootste inrichting hier ter stede -
Spuiten van celluloce lakken, volgens Amer. systeem
Mauritsstraat 65-69. Rotterdam. Telef. 268-53141

STOOMEN VERVEN
GEBR. DE JONG's STOOMVERVERIJ & CHEM. WASSCHERIJ
„CENTRAAL"
Winkels: 2e Middellandstraat 25 - Telefoon 30535
Benthuizerstraat 90 - Telefoon 43540
Goudscherijweg 48
Fabriek en Kantoor: Lange Nieuwstr. 41, Tel. 68628, SCHIEDAM

H. W. Snijders
Heeren- en Dames-Kleedermaker
Zuidblaak 24 - Rotterdam
Telefoon 57110
Uitsluitend prima Maatkleding

Bezoekt het CAFÉ-RESTAURANT „NEUF"
COOLSINGEL 25 - Gezellig zitje. - Tel. 12724
4 eerste klas Wilhelmina-billards, 50 cents per uur
Gelegenheid voor vestiging van een billardclub
Aanbevelend JAC. KÖHLER

VRAAGT UW WINKELIER
GOENOENG MAS THEE
Gebroken Orange Pecco
— Beter dan andere —
J. H. Niehorster, Rotterdam, Tel. 34514

KENNISGEVING
Ondergeteekende geeft hiermede kennis, dat hij weder
ALLE SOORTEN GEBAK
voor Bruiloften en Partijen levert
onder Rabb. Toezicht van den Weleerw. Heer Opperrabbijn S. J. S. HIRSCH
in eigen bakkerij vervaardigd
Ook Slagroomgebakjes verkrijgbaar à 12½ ct, Gembergebakjes 10 ct., Amandelgebakjes 8 ct., gesorteerde Gebakjes 10 ct.
Mij weder in Uw gunst aanbevelend
M. H. WIJNBERGEN
Ammanstraat 8 - Telefoon 52342

Derde Blad

Weekbl. voor Isr. Huisgezinnen

Vrijdag 8 Februari 1929.

OPROEP!

Aan de Nederlandsche Joden en aan allen, die in het lot van het Joodsche volk belangstellen.

Niet minder dan *3½ millioen Joden* in Oost-Europa zijn door den wereldoorlog en zijn gevolgen *geruïneerd*. Hun toestand is zóó angstwekkend, dat philanthropie alleen hen niet helpen kan. Wil men een einde maken aan hun armoede, dan moeten zij in de gelegenheid worden gesteld *productieven arbeid* te verrichten. De tusschenhandel, waarvan zij vroeger leefden, levert geen mogelijkheid meer van bestaan door de verandering in economische en politieke toestanden. Elk van hen moet daarom een *beroep* leeren, dat hun levensonderhoud kan verschaffen. Dit beteekent een *sociale en economische regeneratie* van de Joden in Oost-Europa, waaraan het geheele Joodsche volk moet medewerken.

Deze ommekeer is dringend noodig. Overal in Oost-Europa wordt de verarming telkens grooter en in breederen kring merkbaar. Overal worden de Joden uit hun positie verdrongen, in den handel, in handwerk in industrie.

In *Sowjet-Rusland* is de toestand der Joden een *catastrophe* genaderd. 30% der Joodsche bevolking leeft er volgens officieele gegevens zonder beroep en de bewering is niet overdreven, dat de groote meerderheid der Joden in de steden in de *diepste ellende* verkeert. Slechts een klein aantal Joden uit den handelsstand kan standhouden tegenover den geweldigen druk der belastingen en de concurrentie van de officieele coöperatie. De overigen lijden *voortdurend honger*. Hun toestand is reeds onhoudbaar en zal in de toekomst nog voortdurend ellendiger worden, ja met volledigen ondergang eindigen, indien niet geholpen wordt. Onder de drie millioen Joden in Sowjet-Rusland zijn 560.000 handwerkers en arbeiders, 300.000 kooplieden hebben zich aan den nieuwen toestand aangepast en verkeeren in vrij goede omstandigheden, 300.000 leven moeizaam van wat handel .... alle overigen zijn zonder beroep en moeten van ondersteuning leven.

In hun bestaan bedreigd, zijn zoo groote massa's in Rusland, Polen en Roemenië *zwak en rampzalig naar lichaam en ziel*. De nood wordt voortdurend grooter en doet een dringend beroep *op de Joden van alle landen*.

Zonder twijfel moet worden ingegrepen.

De vereeniging „Israël" wendt zich nog eens tot de Nederlandsche Joden *met het dringend verzoek hun plicht te doen*, opdat het Jodendom in Oost-Europa bewaard blijve en door doelmatige hulp en *opleiding tot beroepen*, zijn stoffelijke en geestelijke welvaart kan verkrijgen.

De vereeniging „Israël" werkt daartoe samen met de groote Joodsche vereenigingen, die *door deze opleiding tot beroepen* den maatschappelijken toestand der Joden willen verbeteren en *op doelmatige wijze herstellen*.

Werkt daartoe mede door uw gift (moge het een groote zijn!) te zenden aan een der leden van het hoofdbestuur of aan het bureau van „Israël": Beurs voor den Diamanthandel, kamer 79, Weesperplein 4, Amsterdam (tel. 51200).

Het Bestuur:

A. S. ONDERWIJZER, Beschermheer
Mr. J. E. HILLESUM, Voorzitter
Dr. A. VAN RAALTE, vice-Voorzitter
Prof. Dr. D. COHEN, Secretaris
Dr. E. H. VAS NUNES, Penningm., Sarphatistraat 90, Post-giro 127701, Gem. Giro I 300.
R. H. EITJE
Mr. V. K. L. VAN OS
Dr. RAPHAEL POLAK
Mevr. L. SOHLBERG—Hoofiën
Amsterdam
I. MAARSEN, 's Gravenhage
A. SIMONS Mzn., 's Gravenhage
Dr. M. HERTZBERGER, Rotterdam
H. J. HIJMAN, Rotterdam
J. VREDENBURG, Arnhem
Mr. M. J. Wolff, Arnhem
A. LEVIE, Groningen
S. J. S. HIRSCH, Zwolle
M. I. MENKO N.Jzn., Enschedé
J. FRIJDA Lzn., Utrecht
HERM. GELDER, Deventer

BINNENLAND

Bédek Habbajis

AMSTERDAM. — Tot voorlezer bij het genootschap Bédek Habbajis, synagoge-Montefiorepark, is benoemd de heer S. Vuisje.

N. A. J. J. C.

* — Tot leden van het College van Afgevaardigden der Nederl. Agoedas Jisroëil Jeugdcentrale zijn door de Amsterdamsche Agoedas Jisroëil Jeugdcentrale benoemd voor het jaar 1929 de heeren J. Goldschmidt, J. Halpern, moré I. Vredenburg, B. Gobits en D. I. Themans.

Als plaatsvervangend afgevaardigde werd benoemd de heer E. B. de Metz.

* — Tot ons leedwezen vernemen wij, dat de heer L. A. Wagenaar Jr., president van het Kerkbestuur der Ned. Isr. Hoofdsynagoge, dezer dagen moest opgenomen worden in de Centr. Isr. Ziekenverpleging in de Jacob Obrechtstraat alhier.

Bij navraag deelde men ons van bevoegde zijde mede, dat de heer Wagenaar lijdt aan een ernstige bronchitis, maar dat zijn toestand gelukkig naar omstandigheden redelijk is. Voor bezorgdheid bestond gisteren(Woensdag)avond geen aanleiding, daar de ziekte het gebruikelijke verloop heeft.

Port. Isr. Jongensweeshuis.

* — Door den voorzitter van Aby Jethomim mr. N. de Beneditty zijn dezer dagen de nieuwe directeur en directrice de heer en mevrouw Duque—Gazan als zoodanig geïnstalleerd.

Acad. Examens.

* — Bevorderd tot arts aan de Gem. Universiteit alhier de heer M. Lopes Cardozo.

Nijverheidsschool A. B. Davids.

Openingsrede B. A. Wins. — Sprekers zonder tal. A. B. Davids z.g. gehuldigd.

* — Dinsdagmiddag jl. is de Nijverheidsschool A. B. Davids aan de Valckenierstraat 39 alhier plechtig geopend.

Van buiten bood de school het gewone aanzien. De vaderlandsche driekleur wapperde immers *niet* van het gebouw. Wel had „Handwerkers Vriendenkring", de achterbuurman, door deze geste van haar sympathie met het doel der vereeniging blijk gegeven.

Het interieur der school hebben wij enkele weken geleden uitvoerig beschreven. In een der klasselokalen vond de openingsplechtigheid plaats. Wij merkten platen over Palestina aan den wand op, terwijl achter het podium palmen gegroepeerd waren.

Wie er aanwezig waren

Tot de talrijke genoodigden behoorden O.R. A. S. Onderwijzer, H. J. de Groot, inspecteur-generaal voor het Nijverheidsonderwijs, wethouder Th. M. Ketelaar, de gemeenteraadsleden: A. van Blits—Bonn, Ed. Polak en Solckesz, dr. W. L. Hendriks, directeur van het onderwijs, A. H. Gerhard, lid van Gedeput. Staten van Noord-Holland, commissaris Quanjer met eenige politie-inspecteurs van het J. D. Meijerplein, J. Groothaar, inspecteur van het Nijverheidsonderwijs, Rabbijn S. Sohlberg, J. Klein, administrateur van het godsdienstonderwijs, A. J. Mendes da Costa, de kerkeraadsleden mr. dr. M. I. Prins en A. Maykels Hzn., S. J. W. van Buuren, mevr. J. Franco Mendes Calisch en S. E. Gompen, vertegenwoordigende de Maatschappij tot Nut der Isr. in Nederland, S. L. Knap en L. Snapper namens de J. I. en last not least mevr. de wed. A. B. Davids en zoon.

Openingsrede Bern. A. Wins

Te kwart over drie opende de voorzitter der Vereeniging ter oprichting en instandhouding eener Nijverheidsschool in buurt R, de heer *Bern. A. Wins* de bijeenkomst met het uitspreken van een rede, waaraan wij eenige gedeelten ontleenen. Na den aanwezigen het welkom te hebben toegeroepen deelde spr. het een en ander mede omtrent de school, die meer speciaal zal worden aangewend ter aankweeking van handvaardigheid onder de Joodsche jeugd als voorbereiding van hun opleiding in bepaalde beroepen.

Een der moeilijkste maar ook een der belangrijkste vraagstukken is altijd geweest: op welke wijze kunnen wij onze kinderen, nadat zij de school hebben verlaten, opleiden tot een beroep, dat hen in staat zal stellen een behoorlijk bestaan te vinden.

Het is meermalen gebleken, dat, in het algemeen gesproken, het Joodsche kind niets gevoelt voor het leeren van ambachten, die in den regel door Christenen worden beoefend. Daartegenover moet worden vastgesteld, dat Joodsche kinderen niet minder dan andere in staat zijn een ambacht te leeren. Hebben zij zich een beroep eigen gemaakt, dan zijn zij niet minder vaardige, ijverige werklieden dan niet-Joodsche ambachtslieden.

Ons bestuurslid de heer v. Det, directeur van het Gem. bureau voor beroepskeuze te Amsterdam, heeft eens met lichtbeelden treffend gedemonstreerd hoe kinderen, gezond en krachtig, reeds in hun jeugd werden bedorven door hen te doen venten met allerlei handel, of met vader of moeder mee te laten gaan achter de kar, terwijl zulke kinderen met een weinig goeden wil hadden kunnen worden opgeleid tot behoorlijke ambachtslieden.

Een eigenaardig verschijnsel is het, dat in den loop der jaren de Joodsche bevolking geslacht na geslacht van den handenarbeid werd vervreemd, zoodat lust tot leeren van een ambacht bij de Joden zelden aanwezig is. Spr. meende te mogen veronderstellen, dat het Gildenwezen, dat tot op het einde der 18e eeuw bestond, daaraan niet onschuldig is. Reeds eeuwen geleden is de kiem gelegd om de Joden van handenarbeid te vervreemden. Want daar zelfs de Oost-Joden, die in het begin der 17e eeuw in ons land kwamen en waarvan de meesten ambachtslieden waren, hun bedrijf niet mochten uitoefenen, sprak het vanzelf, dat zij zich andere middelen van bestaan moesten verschaffen. De draconische maatregelen van de Gilden mochten op het diamantbewerkersbedrijf niet worden toegepast, vandaar dat de Joden zich op het leeren van dat vak veelvuldig toelegden.

Is de straathandel onder de Joodsche proletarische jeugd in de laatste jaren geringer geworden? Deze vraag moest spr. ontkennend beantwoorden.

In 1897 vormde zich een commissie met het doel te bevorderen, dat aan Joodsche kinderen beroepsopleiding zou worden verstrekt. In deze commissie hadden zitting de heeren O.R. I. van J. Palache, mr. B. E. Asscher, H. Barnstein, J. W. Bottenheim, R. van Minden en Jacq. Rubens. Zij toog aan het werk, doch moest na korten tijd haar taak opgeven wegens de weinige medewerking, die zij bij haar streven ondervond. Later werden daartoe opnieuw pogingen aangewend door wijlen de heeren A. C. Wertheim, Frits van Nierop en A. B. Davids.

Vooral laatstgenoemde was het, die nimmer het denkbeeld heeft losgelaten, dat voor het Joodsche kind gelegenheid moest worden geschapen tot het verkrijgen van vakonderwijs. Zoowel in woord als geschrift heeft wijlen A. B. Davids blijken gegeven het arbeiderskind een warm hart toe te dragen. Diep te betreuren is het, dat de onverbiddelijke dood te vroeg een einde heeft gemaakt aan het leven van dezen werkzamen man. Hij was de grondlegger van deze school. En nu de heugelijke dag is aangebroken, dat onze school zal worden geopend, gevoelen wij des te sterker zijn afwezigheid. Diep erkentelijk zijn wij den overledene voor alles wat hij voor het tot stand komen van deze school heeft gedaan. Laat het de familie Davids een troost zijn te weten, dat de nagedachtenis van A. B. Davids bij ons in dankbare herinnering zal blijven.

Spr. kwam daarop tot de wordingsgeschiedenis van de school. Ongeveer 5 jaar geleden vestigde wijlen A. B. Davids er de aandacht op, dat de straathandel bij de Joodsche jeugd schrikbarend was toegenomen. Hij wees daarbij op den vaak verderfelijken invloed van den straathandel. Onmiddellijk verklaarde spr. zich bereid de gevraagde medewerking te verleenen.

Over deze aangelegenheid had een paar dagen daarna een onderhoud plaats met den heer Ed. Polak, toenmaals wethouder voor het Onderwijs, die zich onmiddellijk bereid verklaarde medewerking te verleenen.

De commissie werd spoedig daarna geconstitueerd. Uitgenoodigd werden om daarin zitting te nemen mevrouw B. de Groot—Gazan, directrice van Beis Jisroëil (Joodsch Ons Huis), de heeren H. Barnstein en I. J. Drilsma, bestuurderen van Handwerkers Vriendenkring, A. Abram, bestuurder van Betsalel en de heer I. Gans, bestuurder van Jong Betsalel. Laatstgenoemde was verhinderd wegens zijn directeurschap van de Joodsche Invalide en in zijn plaats werd aangewezen de heer Speier. Met den heer Davids en spr. bestond dus de commissie uit 7 leden. Zij toog aan het werk. Kort daarna trad de heer v. Det, directeur van het Gem. Bureau voor Beroepskeuze, tot onze commissie toe. Bij de uitvoering der plannen en het opstellen van het leerplan had de heer v. d. Boogaard, ambtenaar bij het Gem. bureau v. Beroepskeuze, een belangrijk aandeel.

Toen de commissie haar werkzaamheden aanving assumeerde zij zich een commissie van adhaesie, waarin de volgende personen bereid waren zitting te nemen: de Opperrabbijnen A. S. Onderwijzer en I. van J. Palache, verder de heeren mr. B. E. Asscher, S. J. W. van Buuren, mr. M. Mendels, A. Asscher, H. Wertheim en Henri Polak. Op 4 October 1924 kwam de vereeniging tot stand.

Kort daarna hadden wij het genoegen met den heer H. J. de Groot, inspecteur-generaal van het Nijverheidsonderwijs, in contact te komen en werden wij bij den toenmaligen Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, mr. Rutgers in audiëntie ontvangen. Het is ons in den loop der tijden afdoende gebleken, dat Z.E. zich voor onze zaak buitengewoon heeft geïnteresseerd, waarvoor wij hem hartelijken dank brengen.

Ook Zijne Excellentie, den tegenwoordigen Minister van Onderwijs, zijn wij dankbaar voor de zoo loyale wijze, waarop hij die taak heeft overgenomen.

Het contact tusschen de Regeering, het Gemeentebestuur en ons bleef voortdurend bestaan. Eénmaal werd ons bestuur opgeschrikt: nl. toen gewag werd gemaakt van de door de Regeering voorgestelde bezuinigingsplannen, waaronder óók het Nijverheidsonderwijs zou vallen. Gelukkig kwam, toen B. en W. en Gedep. Staten de Regeering de dringende noodzakelijkheid van het stichten der school hadden aangetoond, alles tot een goed einde; de begrooting voor het jaar 1927 bracht een post tot subsidieering. Bovendien had het Gemeentebestuur reeds de toezegging gedaan een schoolgebouw in de Valckenierstraat beschikbaar te stellen en te doen verbouwen. Bizonderlijk hebben wij ook de medewerking mogen ondervinden van de heeren A. H. Gerhard en Henri Polak, die onvermoeid hun invloed hebben aangewend om tot een bevredigend resultaat te geraken. Wij hadden ook het genoegen in contact te komen met den heer Grootehaar, Rijksinspecteur voor het Nijverheidsonderwijs. Na het aftreden van den heer Ed. Polak als wethouder, kwamen wij in contact met den heer Ketelaar, zijn opvolger, die reeds vóórdien medewerking verleende ten dienste van de school. Hij heeft zorg gedragen voor een spoedige verbouwing van het beschikbaar gestelde schoolgebouw.

Alvorens dit historisch overzicht te beëindigen, wilde spr. hen gedenken, die in hun leven hun beste krachten hebben gegeven voor den opbouw van de vereeniging. Het zijn de heeren I. van J. Palache, Hendrik Wertheim, H. Barnstein en A. B. Davids. Aan hun nagedachtenis wijdde spr. treffende woorden, waarna hij den inspecteur-generaal verzocht de Nijverheidsschool A. B. Davids officieel te openen.

De rede van den heer Wins werd herhaaldelijk door teekenen van instemming onderbroken en met warm applaus begroet evenals de vele heilwenschen, die later op den middag werden uitgesproken.

De heer *H. J. de Groot* uitte namens den Minister van Onderwijs zijn groote waardeering voor het uitnemende overzicht door den Voorzitter gegeven en voor hetgeen de overleden bestuurs- en commissieleden voor de vereeniging gedaan hebben.

Hij wees vervolgens op het bizonder karakter der school, welke een nieuw type bij het Nijverheidsonderwijs inluidt en op de moeilijkheden, welke het stopartikeltje 11 van de nijverheidsonderwijswet had opgeleverd, welk artikel spr. gaarne zoo spoedig mogelijk zag verdwijnen.

Het Rijk als toeziende voogd was dankbaar, aldus spr., voor deze vrucht van het particulier initiatief en hulde bracht spr. het bestuur, den heer van Det in het bizonder evenals het Gemeentebestuur van Amsterdam voor hun aandeel in het tot stand gebrachte. Spr. verklaarde tenslotte de school voor geopend onder het uiten van de beste wenschen voor het succes der inrichting.

De reeks van sprekers ....

Een tiental sprekers voerde hierna het woord: *wethouder Ketelaar* bracht de gelukwenschen van het Gemeentebestuur over en huldigde de nagedachtenis van wijlen A. B. Davids; de heer *L. Snapper* voor de Joodsche Invalide sprekend herinnerde aan een artikel in de statuten dezer vereeniging, dat als een der doeleinden van de J. I. stelt: de oprichting en het steunen van een Joodsche ambachtschool ter voorkoming van de verpauperiseering der jeugd; *mr. Sem Davids* bood mede namens zijn moeder een portret van wijlen zijn vader aan ter plaatsing in de school, waarvan hij de opening zoo gaarne zou hebben beleefd; de heer *A. Maykels Hzn.* bracht de gelukwenschen van Joodsch Ons Huis over en deed een beroep op de Joodsche werkgevers, om voor de nazorg der leerlingen alle medewerking te verleenen; de heer *M. J. Klint* feliciteerde namens het bestuur van den Centralen Ouderraad; de heer *A. H. Gerhard* voegde de gelukwenschen van Gedeputeerde Staten bij de reeds geuite; de heer *D. van Strien* deelde mede, dat Handwerkers Vriendenkring gevlagd had uit vreugde over de opening der school; *architect Tabak* voerde namens het Hoofdbestuur der vereeniging tot vakopleiding het woord en prees de school gelukkig met de keuze van haar directeur en leeraren; de heer *D. M. Hegt* sprak namens de Ancient Order of Foresters en last not least zeide *O.R. A. S. Onderwijzer* niet achter te willen blijven met zijn vreugde over dezen dag te uiten. Bemint den arbeid is een oude Joodsche sententie. De Joden waren in vroeger tijden (men denke aan den bouw van den tabernakel) uitnemende ambachtslieden. Het gildewezen dwong hen in den handel hun brood te verdienen. Langzaam zullen dank zij deze school de kiemen van liefde voor den arbeid weer ontwaken.

Voor den bloei der Nijverheidsschool A. B. Davids sprak onze Opperrabbijn ten leste zijn welgemeende wenschen uit.

Voor ieder had de onvermoeide Voorzitter een hartelijk dankwoord, waarna de aanwezigen van de gelegenheid tot het bezichtigen der school een druk gebruik maakten.

Prof. Casimir over „Joodsche" wijsgeeren.

Rede in Amsterdam-Zuid

* — Daar zijn van die vergaderingen, waarvan de aankondiging den Joodschen journalist reeds kippevel bezorgt, omdat eenige uren van verveling hem wachten met een wisse zekerheid.

Daar zijn ook bijeenkomsten, waarnaar hij met verlangen uitziet, omdat er copy in kan zitten.

En daar zijn tenslotte samenkomsten met onderwerpen, welke op zichzelf interessant lijken, maar die weinig stof tot schrijven bieden.

Ziet — zoo een hebben wij Maandagavond jl. bijgewoond in de School voor Maatschappelijk Werk in de Pieter de Hooghstraat alhier, waar *prof. R. Casimir* uit Den Haag voor de vereeniging tot beharting der cultureele belangen der Joden in Amsterdam-Zuid een voordracht hield over: Enkele gemeenschappelijke trekken in eenige Joodsche wijsgeeren. Bij intuïtie als het ware voorvoelden wij, dat deze spreker daar met *dit* onderwerp niet op zijn plaats zou wezen.

Waarom — zoo dachten wij onder het loopen naar de ietwat afgelegen vergadergelegenheid — noodigt deze sympathieke jonge vereeniging niet een onzer Rabbijnen uit, om over de Joodsche filosofie het woord te voeren. Ons docht dat dezen menigen avond daarover zouden kunnen vullen.

Maar onze Rabbijnen hadden allicht niet het woord gevoerd over de „Joodsche" wijsgeeren, die de niet-Jood prof. Casimir behandelde.

En behandelde op een wijze, zooals hij, de hoogleeraar dit zoo voortreffelijk kan doen, nl. college gevend, doceerend.

Prof. Casimir is een Jodenvriend van de beste soort, die men zich denken kan. De voorzitter *mr. Bernard M. Cohen* herinnerde daar in zijn inleidend woord, waarin hij de weinig talrijke aanwezigen welkom heette, terecht aan. Welke wijsbegeerte men heeft — dat hangt er van af, welk mensch men is. Deze gedachte van prof. Casimir in een zijner werken neergelegd vormde den grondslag van zijn betoog, dat wij hier zeer summier zullen releveeren én omdat het wel wat te zwaar filosofisch was én omdat hij als „Joodsche" voorbeelden koos drie mannen, die alleen hun origine met ons gemeen hebben: prof. dr. Ph. Kohnstamm, Jonas Kohn en Stern.

Het Joodsche probleem achtte spr. bovenal te zijn een psychologisch. En daarom poogde hij in de drie vermelde „Joodsche" wijsgeeren op te sporen den aard en kenmerken der Joodsche psyche. De Joodsche psyche, welke zoo moeilijk te doorgronden valt, omdat er nationalisten, assimilanten en orthodoxen zijn onder ons Joden.

Prof. Casimirs slotsom was, dat de drie vermelde geleerden naast vele verschillen een zijn in de metafysica van het worden en in hun zoeken naar waarheid, waarbij zij begrijpen, dat die waarheid niet eenvoudig te vinden is.

Zij naderen tot de Hegelsche dialektiek.

En dit dialektische en critische ontdekt men in iederen Jood evenals zijn eerbied voor den persoon.

Maar achter het voortdurende worden zoekt de Jood een afgeslotenheid, welke de drie geleerden vonden in het praktische leven, in ethica en paedagogiek.

Met sympathie gewaagde prof. Casimir aan het slot van zijn betoog van den grooten eerbied voor het huwelijk, dat den Joodschen wijsgeeren over het algemeen eigen is.

In zijn dankwoord heeft *mr. Cohen* op zeer taktische wijze den spreker duidelijk gemaakt, dat bij die „Joodsche" geleerden, die met ons weinig meer gemeen hebben, slechts iets is blijven hangen van het Jodendom.

Bovendien wees mr. Cohen erop, dat het Jodendom in het monotheïsme het Zijnde erkent en eerbiedigt, terwijl het voor het overige in het worden der zaken gelooft.

Als ons tenslotte nog een opmerking geoorloofd is, dan is het wel deze, dat juist de Spaansch-Joodsche wijsgeeren, welke prof. Casimir evenals hetgeen hij de Talmoedische filosofie noemde, buiten geding liet, voor de naar Joodsche cultuur strevenden in Amsterdam-Zuid nog heel wat stof ter overpeinzing en leering kunnen bieden.

Dan zullen de leden en genoodigden der vereeniging met *echte, onvervalschte Joodsche* wijsgeeren, die ook in onzen tijd in de personen van een Breuer en een Buber bestaan, kennis maken!

Bond van Joodsche Instellingen van Weldadigheid

Chronische patiënten. — De hooge hoed.

* — De Bond van Joodsche Instellingen van weldadigheid en sociale voorzorg heeft Donderdagavond jl., naar wij in de Tel. lezen, een vergadering gehouden in het zusterhuis van het Ned. Isr. Ziekenhuis alhier onder leiding van den heer *A. J. Mendes da Costa*, die *dr. S. J. Philips* als president verving.

Bij de bestuursverkiezing werd in plaats van dr. A. Norden Jr., die als voorzitter en bestuurslid aftrad, mevr. *R. Teixeira de Mattos—Vaz Nunes* als bestuurslid verkozen.

De Voorzitter gaf een overzicht over den stand van werkzaamheden in het afgeloopen jaar, waarna de heer *L. Snapper* ter sprake bracht de afschaffing der gestichtskleeren, hetwelk in verschillende vereenigingen reeds een onderwerp van bespreking heeft uitgemaakt (en nog onlangs in den Kerkeraad ter sprake kwam). Spr. deed het denkbeeld aan de hand het pro en contra te laten bespreken in een nader te houden vergadering. Hij verklaarde zichzelf bereid het contra toe te lichten.

De Voorzitter zeide een pro-spreker te zullen uitnoodigen.

Bij de rondvraag bracht mevr. *Teixeira de Mattos* ter sprake het groote gevaar ontstaan door het groot aantal lijders aan chronische ziekten uit de Joodsche ziekenhuizen, die naar de quarantaine-inrichting op Zeeburg moeten overgeplaatst worden.

Dr. S. M. Kropveld beaamde dit gevaar en zeide, dat het eigenlijk alle patiënten zijn, die in de Joodsche Invalide moesten opgenomen worden. Edoch bij het bestuur der J. I. is geen onwil, maar *onmacht*, daar het gesticht overvol is.

De heer *L. Snapper*, secretaris der J. I., verklaarde, dat het bestuur terzake diligent is.

De *Voorzitter* opperde tenslotte het denkbeeld, dat de J. I. een noodgebouw zal inrichten.

* * *

Aan het bovenstaande kan worden toegevoegd, dat inmiddels het bestuur der J. I. krachtige maatregelen heeft genomen om te voorkomen, dat de bedoelde Joodsche patiënten in een overigens alleszins voortreffelijke, maar in elk geval niet-Joodsche omgeving in de quarantaine-inrichting te Zeeburg zouden komen.

Zelfs de bestuurskamer wordt als ziekenzaal ingericht. Zoo nijpt het ruimte-gebrek! Een aansporing ligt hierin, om de vierde groote uitbouwfoterij der J. I. spoedig te doen slagen!

Proefdiensten in Synagoge-Oost.

* — Jl. Sjabbos en Zondagmiddag heeft voor de vacante betrekking van Voorzanger ter synagoge-Linnaeusstraat alhier de heer *G. Hamburger*, Isr. leeraar te Aalten, proefdienst afgelegd.

* — Naar wij tot onze vreugde vernemen heeft dr. S. J. Philips na een langdurige ongesteldheid zijn ambtsbezigheden hervat. Zoo woonde hij dezer dagen een zitting der Permanente Commissie ter voorbereiding der a.s. buitengewone winterzitting der C. C. bij en presideerde hij een vergadering van het Ned. Isr. Armbestuur, waarin over de belangrijke uitbreiding van het Ned. Isr. Ziekenhuis beraadslaagd werd.

Israel, afd. Amsterdam.

* — In een openbare bijeenkomst, welke de Amsterdamsche afdeeling van Israël, Nederlandsche Centrale Vereeniging tot Steun aan Noodlijdende Joden in het Buitenland, zal houden op a.s. Zondagavond 10 Februari in de kleine zaal van het Concertgebouw alhier, zal prof. dr. D. Cohen spreken over het onderwerp „Oost-Europa en wij" en de heer ir. I. M.Trotzky (uit Berlijn) over „Untergang oder Aufbau".

Voor het kosteloos verkrijgen van toegangsbewijzen voor deze bijeenkomst, die zal worden opgeluisterd door vioolspel van den heer Alexander Schmuller en piano van mejuffrouw Susie Minden, kan men zich aanmelden ten kantore van Israël, Beurs voor den Diamanthandel, kamer 79, Weesperplein 4, telefoon 51200.

Agoedas Jisroëil Jeugd-organisatie te Amsterdam.

Sabbatmiddag 2—3 uur Gemoro door den heer M. van Gelderen, Agoedolokaal N. Achtergracht 11.

Sabbatmiddag 2—3 uur Gemoro door den heer J. Goldschmidt, Beth Hamidrasch Rapenburgerstraat.

Sabbatavond 8 uur precies Agoedolokaal algemeene bijeenkomst.

Zondagavond 7.30—8.30 uur Mischnajoth door den heer A. Packter, Agoedolokaal Nieuwe Achtergracht 11.

Zondag 17 Februari C. v. A.-vergadering Den

Haag. Met 't oog op 't nemen van een gezelschapsbiljet worden de deelnemers(sters) verzocht, zich *vóór 13 Februari* bij het bestuur op te geven.

Sabbatmiddag 3—4 uur Choemesj door de h.h. B. I. Katan en S. Vorst.
Zondagmiddag van 4.30—5.30 uur algemeene bijeenkomst.
Woensdagmiddag van 4.45—5.45 Rasjie door den heer L. J. Halpern.

DEN HAAG. — Zondagavond hield de Haagsche afdeeling der Agoedas Jisroël haar jaarlijksche algemeene vergadering. Alhoewel de opkomst niet belangrijk mag genoemd worden, was de vergadering zeer geanimeerd, hetgeen in niet geringe mate te danken is aan de mooie, tot in alle détails uitgewerkte openingsrede van den voorzitter, den heer N. v. Leeuwen, die een terugblik wierp op de oprichting der afdeeling, met weemoed herdacht het verscheiden der heeren I. Boas, H. Hamme, I. Polak Bzn. en S. v. Mentz (welke herdenking natuurlijk staande werd aangehoord). Spr. wees o.a. op het mooie werk van het damescomité (mevr. Levie, mej. R. Abrahams, mevr. de Bruin) voor de Beis Jangakouwscholen. Gememoreerd werd het jubileum van O.R. Hirsch, het succes van moré Vredenburg. Innigen dank bracht spr. aan de leeraren en het „Agoeda-huis". Een uitgebreid jaarverslag van den heer M. E. Cohen vermeldt uitvoerig de lotgevallen van de vereeniging, wijst op het minder bevredigend bezoek aan de sjiengoeriem en vermeldt sprekersbijeenkomsten van dr. Italie, den heer Ullmann, enz. Dit jaarverslag, dat luide wordt toegejuicht (evenals de openingsrede) vormde de schakel tusschen des voorzitters rede en het financieel verslag van penningmeester B. J. Abrahams, die helaas moest wijzen op een aantal nonvaleurs bij de onbetaalde kwitantiën. De vergadering hield zich ampel bezig met het zoeken naar een mogelijkheid tot oplossing dezer kwestie. De aftredende bestuurderen de heeren d'Ancona, M. E. Cohen, I. Zadoks en B. I. Abrahams werden bij acclamatie herkozen, evenals de voorzitter. Besloten werd de bespreking over de a.s. Keneisio Gedoulo te doen plaats hebben in een aparte daartoe te beleggen vergadering.

— De heer S. Viskoper heeft wegens gezondheidsredenen ontslag genomen als lid van den Kerkeraad.

— Dezer dagen is de heer A. Polak, sjammesj der gemeente (en gevogelte-schochet) na afgelegd examen, door de Opperrabbijnen hier ter stede als schoucheit toegelaten.

S. A. Rudelsheim-stichting.

— Op Donderdag 7 Maart e.k. zal de afdeeling 's Gravenhage van bovengenoemde vereeniging een *feestavond* organiseeren in de groote zaal van den Dierentuin.

Hun medewerking zullen daarbij verleenen tal van eerste krachten op kunst- en amusementsgebied. Na afloop van het uitgebreide officieele feestprogramma zal gelegenheid geboden worden voor het maken van een dansje. Vele attracties zullen tot het welslagen van het feest bijdragen, zonder dat er evenwel een fancy-fair zal zijn. Nadere bizonderheden zullen weldra worden gepubliceerd.

Zooals bekend, dient het internaat der vereeniging te Hilversum, het Beth Azarja, uitbreiding te ondergaan, daar het momenteel geen nieuwe zwakzinnige Joodsche kinderen kan opnemen wegens gebrek aan plaatsruimte, terwijl nog tal van aanvragen om opneming voorhanden zijn.

Door zijn feestavond, aan welken een verkoop van toegangskaarten voorafgaat, stelt de Haagsche afdeeling zich voor aan de doeleinden der vereeniging bevorderlijk te zijn. Niemand verzuime zich tijdig bij de kaartenverkoopsters van toegangsbewijzen te voorzien.

Voor dezen eersten feestavond der afdeeling heeft zich een eere-comité gevormd, waarvan eerevoorzitter is Opperrabbijn I. Maarsen en voorzitter de heer A. Simons Mzn.

Leden van dit eere-comité zijn de dames D. M. Josephus Jitta—Wertheim, K. M. de Jong—Groen, A. A. Kann—Polak Daniëls, S. van Lier—Enthoven, I. E. M. van Raalte—Simons, D. Schoenlicht—Nijkerk en mr. B. S. Loeb—Levenbach en de heeren A. S. van den Bergh, S. van den Bergh te Wassenaar. M. Broekhuyzen, A. H. Edersheim, Ph. Elias, mr. A. C. Josephus Jitta, L. Levisson, dr. M. Schloessinger, generaal N. Schrijver, mr. B. Spier, M. A. Staat en mr. dr. L. E. Visser.

Acad. Examens.

* LEIDEN. — Geslaagd aan de Rijksuniversiteit alhier voor het cand.examen rechten de heer I. H. Hes.

הח' ר' פינחס בן הח' ר' אליעזר באאסמאן נ"ע"

MIDDELBURG, 31-1-29. — Hedenmiddag had de teraardebestelling van den heer Ch. Boasson plaats, die in leven voorz. der Isr. Gemeente, voorz. van het Isr. Armbestuur, lid van de Centrale Commissie was, doch ook als bestuurslid fungeerde van den Armenraad en als penningmeester van de afd. Middelburg van de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede.

Hoe bemind de overledene was, bleek uit de groote schare, die den lijkkoets volgde, zoowel per rijtuig en auto als te voet. Onder hen merkten wij o.m. op den heer I. van Gelder, Opperrabbijn van Zeeland, dr. D. M. Sluys, als vertegenwoordiger der C. C. en P. C. en het Kerkbestuur der zustergemeente de heeren S. Polak en R. Hiegenlich.

Nadat de stoet zich in beweging gesteld had, volgde men niet den kortsten weg naar den doodenakker, doch reed eerst de Heerenstraat door, waar voor de synagoge, die geopend was en waar alle lichten waren ontstoken, eenige seconden halt werd gehouden. Vervolgens werd de zaak van den heer Boasson, waar hij het grootste deel van zijn leven had doorgebracht, gepasseerd, alwaar door het personeel een passende rouwbekleeding was aangebracht. Zoo werd dan de begraafplaats bereikt, waar reeds vele belangstellenden zich bevonden.

Nadat de baar met het stoffelijk overschot in het metaheirhuis geplaatst was en het Hatsoer tomiem pongolou op diep-treffende wijze door den leeraar en de aanwezigen was voorgedragen, nam Opperrabbijn I. van Gelder als eerste spreker het woord.

Spreker schetste hoe diep verslagen de Joodsche Gemeente zich gevoelt, nu het een man als de heer Boasson moet missen, welk een groote slag dit heengaan beteekent voor zijn gezin en kinderen, welk een gemis dit is voor de geheele burgerlijke Gemeente. Wanneer R. Jehoedoh Hannoosie op zijn sterfbed ligt, en een zijner leerlingen bij hem komt, zegt deze: De hemelsche machten grijpen onzen leeraar aan om hem te erlangen, en de aardbewoners grijpen hem aan om hem te behouden, maar de hemelsche machten hebben het gewonnen. Dit is ook van toepassing op onzen dierbaren afgestorvene, wiens daden hier op aarde steeds in onze herinnering zullen blijven. Met den wensch van tehie menoegosego kowoud besloot spr. zijn indrukwekkende rede.

Het woord is thans aan den leeraar der Gemeente, den heer E. Gokkes, die naar aanleiding der woorden: Pienechos ben Elngozor .... hinnenie nousein lou es beriesie sjoloum schetst, hoe hij nu ruim een jaar geleden met dezelfde woorden den dierbaren gestorven voorz. mocht toespreken, toen de Opperrabbijn hem met den choweirtitel vereerde. De woorden na overhandiging van den brief van den heer B. waren: Houdoe lasjeim kie touw enz. Spr. wilde deze woorden tot de zijne maken. Hij schetst in treffende woorden den heer B. als echtgenoot en vader. Dankt God, die u zoo'n man, zoo'n vader gegeven heeft. Vervolgens schildert hij hem als voorz. en besluit: Dankt God die ons zoo'n leider gaf. Hij vertelt wat hij als vaderlijke vriend in hem verliest, wat onze synagoge in hem moet derven en de gemeenschap in 't algemeen moet missen en bij iedere afdeeling hiervan roept spr. diep ontroerd: Dankt God die ons de liefde gaf van zulk een menschenkind; hasjeim noson, wasjeim lokoch. Wij kunnen ons slechts dankbaar gestemd gevoelen bij de herinnering, dat God ons zoo'n eminent persoon gaf om van zijn liefde te genieten. Met den wensch van tisjkaw besjoloum enz. besloot spr. zijn gloedvolle rede.

Thans werd de baar onder het zeggen van wiehie noungam naar het graf gedragen en daarin op plechtige wijze neergelaten. Bij de geopende groeve neemt thans de heer I. M. Boasson Hzn., vicevoorz. der Gemeente, het woord. Ook hij schetst wat de Gemeente in dezen haar voorzitter verliest, die nog in de laatst gehouden vergadering verklaarde: Als God mij de kracht geeft, zal ik als steeds mijn krachten blijven geven om alle moeilijkheden uit den weg te ruimen voor onze dierbare Gemeente. Met den wensch van „rust zacht" eindigt spr.

Namens de C. C. en P. C. voert de heer dr. D. M. Sluys als afgevaardigde het woord. Hij schetst den overledene als een gaarne geziene figuur, die als oudste in jaren steeds de vergadering op de hem eigen beminnelijke wijze opende. Hoe het voortbestaan van het ressort Zeeland, dat met opheffing werd bedreigd, uitsluitend door zijn pal staan voor de belangen van het ressort, verkregen werd. Ook de C. C. gevoelt dit verscheiden diep. Spr. eindigt met den wensch van tisjkaw besjoloum.

De heer R. Hiegenlich bracht den overledene hulde voor de prettige samenwerking van Vlissingen met Middelburg onder diens leiding, hoe hij hun geluk wenschte met het genomen initiatief om weer een nieuwen leeraar aan te stellen, alhoewel dat voor Middelburg financieele schade zou opleveren. Hij was werkelijk een Jisroël die met zachte hand leidde, doch tevens een Pienechas die met kracht optrad waar dit noodzakelijk was. Met den wensch: tehie nafsjego tseroeroh bitsrour hachajim besloot spr.

Hierna was het woord aan den heer mr. J. F. van Deinse, voorz. van de afdeeling van de Vereeniging van Volkenbond en Vrede, die schetste wat deze vereeniging in haar ijverigen penningmeester verliest. Hij wil hem eeren als mensch, als vriend en als medewerker voor dit prachtige doel en van hem erkennen, dat hij met zijn jeugdig vuur steeds de anderen inspireerde met de hoop op een betere toekomst.

Als oudste van het personeel der fa. E. H. Boasson & Co. treedt de heer L. Alberge naar voren, die namens het personeel diep ontroerd afscheid nam van „mijnheer Charles", zooals allen hem steeds zoo gaarne noemden.

De heer Jacques Boasson, zoon van den overledene, wierp thans de eerste schoppen aarde in het graf, waarbij hij diep geschokt zeide: Lieve vader, gij waart mijn beste vriend. Vaarwel.

Nadat de gebruikelijke gebeden waren uitgesproken, dankte de heer Jacques Boasson alle aanwezigen voor de groote eer, zijn dierbaren vader bewezen, en verliet men de begraafplaats in het bewustzijn daar een edel, braaf mensch te hebben achtergelaten, wiens plaats een ledigheid nalaat, welke niet spoedig gevuld zal kunnen worden. Moge hij loon naar werken krijgen en zacht rusten onder de vleugelen van Gods almachtige Majesteit.

תנצבה

* STEENWIJK. — Tot leeraar der Ned. Isr. Gemeente alhier is benoemd de heer B. S. Themans te Oldenzaal.

TILBURG. — Niet wegens het bedanken van den heer v. Rhijn, zooals abusievelijk in het vorig no. werd gemeld, maar in plaats van *wijlen* den heer v. Rhijn is de heer A. de Wilde (Elburg) tot voorlezer enz. alhier benoemd.

BUITENLAND

Opgravingen te Jeruzalem.

Necropolis der koningen van Juda gevonden?

Men wordt na de wonderbaarlijke berichten omtrent opgravingen in verband met een van Koning Salomo's vrouwen wat voorzichtig met hetgeen geseind wordt over dat, wat uit heiligen bodem werd opgedolven. De „Morning Post" weet nu mede te deelen, dat in de Davidsstad aan de zuidzijde van Jeruzalem vanwege het Palestine Exploration Fund bij opgravingen blootgelegd zijn zes in de rotsen uitgehouwen, ledige grafgewelven, die onderling door gangen verbonden zijn. *Misschien* behooren deze wel tot de necropolis der koningen van Juda, maar vast staat zulks allerminst. De berg, waarin zij gevonden zijn, behoorde tot de stad der Jebusieten, die door Koning David veroverd is, een natuurlijke vesting. Dit is dus het oude Zion. Overigens heeft dezelfde expeditie een straat uit de zesde eeuw na de gewone jaartelling opgegraven.

Uit Antwerpen.

Weer een nieuwe sjoel

Wat men ook van Joodsch Antwerpen mag zeggen — niet dat men er niet voldoende gelegenheid heeft, om zijn gebed te verrichten. In de voorstad Borgerhout, speciaal het kwartier, dat Gitschotel heet, zijn de laatste jaren tal van Joodsche (ook Nederl.-Joodsche) families komen wonen. De gemeente Machazikei Hadas, waarover O.R. Rottenberg de geestelijke leiding heeft, is nu voornemens daar een bedehuis te stichten. De plannen daartoe worden bereids gemaakt door den Joodschen architect D. Moëd, die zijn sporen op dit gebied reeds verdiend heeft.

Korte Berichten

— Onder redactie van dr. Ernst Simon te Jeruzalem en Alexander Adler te Berlijn is het eerste nummer verschenen van een maandblad der Duitsche Mizrachie geheeten: „Zion, Monatsblätter für Lehre, Volk, Land".

— Tot lector aan de Universiteit te Krakau in de Hebr. Taal- en Letterkunde is benoemd de jonge Hebr. dichter Benzion Katz.

— Tot gezant der Vereenigde Staten in Turkije is wederom een Jood Louis B. Mayer, een filmindustrieel benoemd. Men herinnert zich, dat Henry Morgenthau een vroegere Amerikaansche gezant te Konstantinopel was.

— De bankier Ernest Cassel te Brussel is door den Belgischen Koning in den adelstand verheven met den titel van baron.

Buitenlandsche Kroniek

Roemeensche leeningpolitiek

Meermalen hebben wij in deze Kroniek een blik moeten doen werpen op de politiek der opeenvolgende Roemeensche Regeeringen tegenover hun Joodsche onderdanen. En daarbij hadden wij gelegenheid erop te wijzen, hoe elke Regeering haar politiek liet afhangen van den financieelen toestand des lands. Het is geen geheim, dat Roemenië allang geld noodig heeft en .... op de verschillende beurzen wegens den onzekeren politieken toestand in dit middeleeuwsche Balkanland zulks niet kan krijgen.

Wij moeten thans in den verleden tijd spreken, want ten langen leste heeft Minister Manioe, de leider der nieuwe Regeering, een aantal bankiers weten te bewegen tot het aangaan van een serie leeningen. Daartoe zijn herhaaldelijk „Judenfreundliche" communiqué's verspreid, om Joodsche financieele kringen te interesseeren bij Roemenië. En inderdaad hoort men de laatste maanden gelukkig niet van uitspattingen en pogroms.

De buitenlandsche pers bracht dezer dagen het welsontwerp tot het aangaan van een groote leening, waarvan een Amerikaansche, een Duitsche en een Fransche tranche worden uitgegeven.

Het verheugt ons te constateeren, dat Joodsche bankiers er geen deel aan hebben. Merkwaardig, hoe Roemenië evenals Polen tewerkgaat. Het buitenland moet vooral den indruk hebben, dat er geregelde toestanden bestaan in Roemenië en dat de Joodsche bevolking er goed behandeld wordt.

Vraag het maar aan O.R. Zirelsohn uit Kischinew ....

Laten wij hopen, dat de regeeringspolitiek nu de leening grootendeels geslaagd is niet anders dan ten goede zal veranderen!

B. G.

De grootste sorteering in

SPEELKAARTEN

vindt U bij ons

Vraagt onze Reclame-Whistkaart

50 cents per spel

per 6 spel f 2.75

GEBR. HAAGENS

KEIZERSTRAAT 27 - TELEFOON 56401